

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI

TOIMETUSE KOLLEGIUM:

V. ALTOA

J. KÄIS

E. MURDMAA (TOIMETAJA)

H. ROOS

Nr. 4

18. AASTAKÄIK — 1936

Tahate hästi ja odavasti
riietuda, siis külastage
valmisriieteäri

„TUGEV“

Harju tän. 39

Elegantne lõige,
kvaliteetkaup,
soodsad maksutingimused

VALMISRIIETEÄRI

„TUGEV“

Harju 39, Tallinn

Teatame, et võimaldame
osta Eesti Õpetajate Liidu
liikmeile

**valmisriideid
ja vihmakuubi**

**järeilmaksuga
7 kuu peale**

Suur valik. Esimese klassi töö.
Tellimiste vastuvõtmine.

Austusega

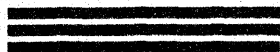
K-m. L. Karšenstein

Tallinn, Harju 23

Õ/k. „KOOLIVARA“

Tartu, Promenaadi 2

Tel. 8-29, posti jooksev arve 2246

SUUR VALIK

**ilukirjandust
koolitarbeid
õppevahendeid**
(ka aiatööriistu)

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU KASVATUSTEADUSLIK
AJAKIRI

Nr. 4

Tallinn, 30. mai 1936

18. aastakäik

SISU: Algkooli kehalise kasvatuses tervishoiulised tingimused — dr. M. Püüman. Vaba aja kasutamisest algkooli internaadis — Jüri Uustalu. Algkooli kehaline kasvatus ja seda korraldavad määrused — S. Leidtorp. Väikelaste võimlemine — A. Raudkats. Jooni algkooli tütarlaste tööpetusest — A. Soo. Kooliuuendusnurk: Emakeele töökavad V ja VI õppeaastale liitklassides — Paul Mitt. Kirjanduse arvustusi ja ülevaateid: H. Rajamaa, Eesti sõnade muuteline sõltuvus — J. Väinaste. Kroonika. Toimetusele saabunud kirjandus.

Algkooli kehalise kasvatuses tervishoiulised tingimused

Dr. M. Püüman.

Noorsoo kehalise kasvatuses eest on kõik kultuurrahvad ühel või teisel viisil hoolitsenud, kuid täiuslikem on ta olnud vanade kreeklaste juures, kus tema levimisele laiemate rahvakihtide seas aitasid kaasa ja ergutasid kõik suuremad kreeka riigi- ja teadusemehed, mõtteteadlased ja arstid. Ma meenutan siin vaid Plato ja Aristoteles'e suhtumist kehalisse kasvatusesse, kes olid arvamisel, et nii vaimse kui ka kehalise kasvatuses eest peab ühte viisi hoolitsema, kumbagi nendest ei või teise arvel arendada. Terve, tugeva, ilusa ja harmoonilise keha arenemisele, mida kätte saadi mitmekesiste kehaliste harjutuste abil, pandi rõhku peale kreeklaste ka vanade roomlaste juures, mis on leidnud väljendust üldiselt tuttavaks kõnekäänuks saanud Juvenautli ütlusega: „Orandum est sit mens sana in corpore sano“. Siin peab tähendama, et roomlased panid rõhku kehalisele kasvatusesele ainult vabade Rooma riigi kodanike juures, kuna suured orjade massid sellest hüvest ilma jäeti. Peale Rooma riigi lagunemist jäeti keha eest hoolitsemine hoopis soiku ja kehale hakati vaatama isegi teatava põlgusega: teda ei pestud, ei puhastatud, teda näljutati ja piitsutati, — patune keha pidi risti löödama, et hingel võimalik oleks peale lühikest olemist patuses kehas leida paremat kohta igaveses elus. Peab tähendama, et need vaated keha kohta levisid ka valesti tõlgitsetud ja valesti arusaadud ristiusust. Kuid kehaline kasvatus ei vaibu täiesti ka sellel tumedal ajastul: ta võtab vaid teissuguse kuju ja koondub rüütlite lossidesse, kus teda harrastab vaid kitsas kõrgem kiht.

Ainult renessansi ajajärgul peale muu saadakse tuttavaks ka vanade kultuurrahvaste kehalise kasvatusena. Sellel alal töötasid kasvatusedlased Vittorio Ramboldini ja Mafeo Veggio, arstid Mercurial ja Marsali ja siis edasi Locke, de Montaigne, Jean Jaques Rousseau, Simon, Guts, Muths, kasvataja ja moodsa tervishoiuteaduse rajaja J. Frank ja hiljem 1828. a. Arnold Inglismaal. Ka suurim kasvatusedlane Pestalozzi on õpilaste kehalisele kasvatusel suurt tähelepanu pööranud; kõik nad on plaanikindla kehalise kasvatusel pooldajad, eriti on nad seda lastele nõudnud, rõhutades, et ühekülgne vaimne arendamine ei ole küllaldane inimesele kui tervikule ja on isegi ohtlik tervisele. Siin ei saa nimetamata jätta Jahn'i, kelle arvates kogu rahvas peab kehaliste harjutustega tege mist tegema ja kelle ideed tema kodumaal suure hooga täitmist leiavad; niisamuti on suurt poolehoidu — ka väljapool oma kodumaad — leidnud Ling oma kehalise kasvatusel süsteemiga, mis rajatud inimese füsioloogiale. 1836. a. juhtis arst Lorinser tähelepanu neile pahedele, mille all lapsel tuleb kannatada, kui koolipingil istudes ainult tema vaimsele kasvatusel rõhku pannakse. Noorsoo kehalise kasvatusel võitlejate read on igal maal muutunud üha tihedamaks ja selle tähtsusest saadakse praegusel ajal kõikjal aru.

Ka tütarlaste kehalisele kasvatusel on väärikat tähelepanu pööratud ja sellel alal sammuvad meie vennasrahvas, soomlased, esirinnas, samuti nagu nad kõigil kehalise kasvatusel aladel esirinnas sammuvad. Ma nimetan siin vaid Elin Kallio', Fanny Stenroth'i, Elli Björkstén'i ja Anni Collan'i nimesid, kes Soome naiste kehalise kasvatusel on kõrgele järjele viinud ja kelledelt ka meie naisõpetajate pere on endale teadmisi ammutanud ja neid tagajärjekalt edasi andnud meie naisnoorsoole.

Meie oleme täiesti teadlikud kehalise kasvatusel suurest tähtsusest meie kasvavale koolinoorsoole ja ta osatähtsusest üldises kasvatusel; viimane on ka väljendust leidnud meie ametlikult poolt väljendatud kehalise kasvatusel kohta käivais õppekavus.

Seletuskirjas algkooli õppekavadele, mis haridusministeeriumi poolt 1928. a. välja antud ja kinnitatud, on kehalise kasvatusel kohta järgmised tähelepanuäratavad read, mis ma siin asja tähtsuse pärast esitan: „Kehaline kasvatus on kooli üldiste kasvatuslikkude ülesannete täitmise alustugi. Keha ja vaimu kasvamine on teineteisega seotud. Tubli ja terve keha on ka vaimlise tegevuse loomuliku arenemise eeltingimuseks. Hoolitsemine noorsoo tervise eest aitab tõsta kogu rahva tervist. See kohustus ei lasu mitte ainult võimlemisõpetajal, vaid kõik õpetajad ja kooliarstid peavad alati kaasa aitama laste tervise hoidmisele ja kehalisele kosumisele. Soovitav on sellele tähtsale tööle ka lastevanemaid võimalust mööda kaasa tõmmata.“

Ja vähe edasi: „Tõsiselt tuleb hoolitseda värske tolmupuhta õhu eest võimlemisruumis; võimlemine tolmuses ja rikutud õhus

toob ainult kahju. Seal, kus võimlemisruumid kitsad, on see nõue mitmekordse tähtsusega. Võimla puudumisel on teatavad võimlemisharjutused läbiviidavad ka harilikus klassiruumis, kuid ainult tingimusel, et võimlemise eel klassis ette võetakse põhjalik tuulutus.“

Edasi rõhutatakse võimlemise tarvidust väljas vabas õhus niivõrd, kui meie ilmastikuolud seda lubavad. Kõigile neile mõtetele — peale võimlemisharjutuste harilikus klassiruumis — võib iga tervishoiuteadlane ka tänapäev kahe käega alla kirjutada. „Kehaline kasvatus on kooli üldiste kasvatuslikkude ülesannete alustugi.“ Vaatame lähemalt, kuidas meie selle alustoe eest oleme hoolitsenud ja mida oleme teinud selleks, et kehaline kasvatus ka tegelikult ning tõeliselt oleks üldiste kasvatuslikkude ülesannete alustugi.

Kõigepealt peab tähendama, et kehalise kasvatus all algkoolis tuleb mõista peamiselt võimlemist ja mängu, kuna spordiga tegelemine võib kõnesse tulla vaid algkooli viimastes klassides. Võimlemine ja mängud peavad olema selleks vundamendiks, selleks aluseks kehalises kasvatuses, millest osa peab saama kogu rahvas ja millele baseerub ka igasugune sportlik kasvatus.

Kui vaadelda, missugustes oludes toimub meil võimlemine, eriti maa-alkkoolides, siis peab tähendama, et tervishoiuliselt jätab ta väga palju soovida juhtudel, kui võimlemist õpetatakse kinnises ruumis. Kahjuks on meil ilmastikuolud õppeaasta vältel niisugused, et ligi $\frac{3}{5}$ võimlemistunde tuleb anda kinniseis ruumes, kui ei taheta loobuda üldse võimlemisest. Kogutud andmeil ligi poolte maa-alkkoolide kohta on pilt järgmine: kui normaalseks lugeda — nii nagu seda tervishoiuteadlaste poolt täiesti põhjendatult tehakse — võimlemissaali põrandapinda 200 m², s. o. 40 õpilase juures iga õpilase kohta ligi 4,5 m² (20 m² läheb riistade tarvis), siis meie maa-alkkoolidel niisugused saalid puuduvad täiesti. Nagu kogutud andmed näitavad, on seisukord Järvamaal veel kõige parem; seal tuleb võimlemisruumi pinda 1 õpilase kohta keskmiselt 3,15 m²; selle järele tuleb Pärnumaa, kus 21 kooli kohta igale õpilasele tuleb ligi 2,52 m² põrandapinda. Kolmandal kohal seisab Valgamaa, kus põrandapinda õpilase kohta tuleb ligi 2,47 m². Kõige halvemas seisukorras on Läänemaa ja Petserimaa: esimeses on põrandapinda 41 koolis keskmiselt 1,58 m², kuna Petserimaa 1 koolis leidub ühe õpilase kohta 0,91 m² põrandapinda. 254 maa-alkkooli keskmine võimlemisruumi põrandapind ühe õpilase kohta on 2,21 m², mis üle poole vähem nõutavast põrandapinnast. 219 maa-alkkoolis ehk 46,32%, millede kohta teated olemas, puuduvad ruumid võimlemiseks täiesti.

Mis puutub linnaalkkoolidesse, siis on siin seisukord parem; eriti hea on ta Valgas, kus ühe õpilase kohta keskmiselt 7 koolis tuleb võimlemisruumi põrandapinda 7,11 m², Narvas — 5 koolis tuleb ühe õpilase kohta keskmiselt 6,21 m² võimlemisruumi põrandapinda; ka Tallinnas tuleb 1 õpilase kohta keskmiselt 4,31 m² põ-

randapinda, millega võib rahul olla, olgugi et üksikuis koolides on seda palju vähem. Seevastu on aga ka üksikuis linnades seisukord halb: nii tuleb Türi 1 koolis võimlemisruumi põrandapinda ühe õpilase kohta 2,07 m², Haapsalus 2 koolis keskmine võimlemisruumi põrandapind 1 õpilase kohta on 1,36 m² ja Paldiskis — 1,29 m²; sellest on näha, et üksikuis linnaalgkoolides ei ole seisukord sugugi parem kui maa-algkoolides; 62 linna algkooli keskmine võimlemisruumi põrandapind on 3,82 m² ühe õpilase kohta ja linnaalgkoolidest puudub võimlemiseks ruume 8 algkoolil, mis teeb välja 11,42% linnaalgkoolidest, kelle kohta teated olemas.

Mis puutub võimlemisruumide mahusse, siis nõutakse, et õhku tuleks ühe õpilase kohta 30 m³ ja seepärast loetakse ka normaalseks võimlaks võimlat, mille põrandapind on 200 m² suur ja mille kõrgus on 6 m, mis annab 1200 m³ ehk ühe õpilase kohta — kui võimlemisest võtab osa 40 õpilast — 30 m³. Seejuures peab õhk tunni keskel vahetuma 3 korda. Kui see norm aluseks võtta, siis vastavad sellele vaid üksikud koolidel kasutada olevad võimlad linnades, kuna maa-algkoolides see on ligi 3 korda vähem: nii tuleb näiteks Järvamaa 3 kooli kohta ühele õpilasele võimlemisruumi mahtu 11,45 m³, Virumaa 68 kooli kohta keskmiselt ühele õpilasele 9,96 m³ ja Pärnumaa 21 kooli kohta keskmiselt 9,33 m³; Saaremaa 20 kooli kohta tuleb võimlemisruumi mahtu ühele õpilasele keskmiselt 7,21 m³, Läänemaal 41 kooli kohta on keskmine maht ühele õpilasele 5,73 m³ ja Petserimaal 1 kooli kohta ühele õpilasele 1,98 m³ võimlemisruumi. 254 maa-algkooli keskmine võimlemisruumi maht ühe õpilase kohta on 8,41 m³.

Seisukord üksikuis linnades on palju parem, kuid mõnes on see võrdne maa-algkoolidega: nii on Narvas 5 kooli kohta keskmiselt võimlemisruumi mahtu ühe õpilase kohta 27,26 m³, Valgas — 7 kooli kohta keskmine võimlemisruumi maht ühe õpilase kohta on 25,6 m³ ja Tallinnas 21,92 m³; Põltsamaal tuleb keskmiselt ühe õpilase kohta võimlemisruumi mahtu vaid 6,19 m³, Haapsalus 2 koolis — 4,73 m³ ja Paldiskis 1 koolis 3,92 m³. 62 linnaalgkooli keskmine on ühe õpilase kohta 18,69 m³ võimlemisruumis. Pilt meie algkoolide võimlemissaalide suuruse kohta on ilma suuremate seletusteta selge ja üksikuis linnades rahuldav, kuna maa-algkoolides ja vähemates linnades meie võimlad tervishoiuliselt jäta-
vad veel väga palju soovida.

Kui nüüd vaadelda veel, missuguseks otstarbeks võimlemisruume peale võimlemise veel tarvitatakse, siis muutub pilt veel kurvemaks. Maa-algkoolide võimlemisruume kasutatakse ainult võimlemiseks 2%; 36% võimlemisruumidest kasutatakse õpilaste jalutamiseks vahetundidel, 18% — õppetegevuseks (lauluklassiks, käsitööklassiks jne.), 10% koolipidudeks, 7% seltskondlikkude organisatsioonide tegevuseks ja 27% muuks otstarbeks (riietehoiuruumiks, pesemisruumiks, raamatukoguruumiks jne.).

Linnaalgkoolide võimlemisruumide seisukord on parem: 10%

võimlemisruumidest kasutatakse ainult võimlemiseks; 29% võimlemiseks, ja 8% muuks otstarbeks.

Sellest ülevaatest selgub, et peagu pooli võimlemisruume tarvatakse niisugusteks otstarveteks, kus võimlemine — lähtudes puhttervishoiulistest seisukohtadest — võib tervisele isegi kahju tuua.

Kõiki neid andmeid algkoolide, eriti maa-alkkoolide võimlemisruumide kohta kokku võttes ja analüüsides näeme, et meie kasvatuslikkude ülesannete alustugi on nigel, on nõrk ja seepärast võib juba a priori ütelda, et meie kooliskäiva noorsoo kasvatuslik külg ei seisa nii kõrgel, nagu meie seda sooviksime näha; iga parandus, mis kehalist kasvatust aitab paremale järjele tõsta, ühes sellega aitab lahendada ja kõrgemale tõsta ka üldist noorsoo kasvatust. Tekib tõsine küsimus, mida siin teha tuleb ja ja kuidas tõsta meie noorsoo kehalist kasvatust nõutavale kõrgusele. Tänapäeva elu areneb väga kiiresti; võitlus olelu eest nõuab meie noortelt ikka rohkem ja rohkem energiat, püsivust ja jõupingutusi ja meie ülesanne seisab selles, et peame katsuma neid ellu saata mitte kartlikkudena, nõrkadena, verevaestena ja närvlikkudena, vaid julgetena ja tervetena, kes mitte üksi vaimselt, vaid ka kehaliselt oleksid hästi arenenud; niisugused noored oskavad endile teed rajada ja teed leida igasuguses olukorras, kõrvaldades kõik raskused, mis paratamatult teele satuvad. Raskused ei kohuta neid, vaid ergutavad rühkima veel suurema visaduse ja energiaga ülesseatud sihtide poole. Seepärast ei pea meie mitte üksi meil kooliskäiva noorsoo vaimsele arenemisele rõhku panema, mida meie viimase 18 a. jooksul, meie iseseisvuse ajal, nii suure armastuse ja andumusega teinud oleme, vaid meie peame ka mitte vähema armastuse ja andumusega tema kehalise kasvatus eest hoolitsema ja sellele suuremat tähelepanu pöörama, mis meil seni on kippunud tagaplaanile jääma. Õige kehaline kasvatus, kehaline puhutus, tervishoiunõuetele vastav riietus ja kooliskäiva noorsoo korralik toitmine ja suvel linnalaste suvekoloniidesse saatmine, need on praeguse aja aktuaalsemad küsimused, millede lahendamisele peame asuma kohe ja mida ei tohi kahe silma vahele jätta. Rajades kehalise kasvatus ja sellega seoses olevate küsimuste lahendamise meie algkoolides käiva noorte juures kindlale alusele, paneme ühes sellega kindla aluse ka kogu meie rahva kehalisele kasvatussele. Kui meie tahame kindla jalaga püsida siin Läänemere rannikul, ja seda meie tahame, siis peame meie lahtiste silmadega alati oma ümbrust, oma lähemaid naabreid vaatama ja muu seas nendega ka kehalises kasvatuses sammu pidama; meie ei tohi suhtuda tagasihoidlikult ühtegi küsimusse, mis seotud kehalise kasvatussega.

Kui meie tahame plaani- ja kavakindlalt kehalist kasvatust algkoolides teostada, siis, meie ilmastikuolusid arvesse võttes, mille tõttu peame ligi $\frac{3}{5}$ tundidest kinniseis ruumes andma, selleks on

vajalik, et meie koolimajad, peavad varustatud olema ka võimlemisruumidega. On ju õige, et võimlemisruumid teevad koolimaja kallimaks, mis kutsub esile teatavat vastupanu kooli ülalpidajatelt, kuid siin ei saa teist teed käia; võimlemisruum on koolimaja orgaaniline osa ja ilma võimlemisruumita on ta niisamasuguses olukorras kui inimene ilma käte ja jalgadeta. Ja seepärast on loomulik, kui seame üles nõudmise, et kõik uued koolimajad, mida meie ehitame, olgu varustatud ka võimlemisruumidega, eriti on see nüüd tarvilik, millal ikka rohkem ja rohkem on süvenemas arvamine, et meie peame püstitama kivist, telliskivist koolimaju, millede iga võib olla mitusada aastat, ja neid ilma võimlata püstitada, oleks suureks veaks, mille all ei kannata üksi meie praegune koolinoorsugu, vaid ka tulevale generatsioonile teeme sellega suure karuteene.

Nagu kogutud andmeist näha, puuduvad meil peagu pooltel maa-alkkoolidel ruumid, kus kehalise kasvatus tunde oleks võimalik anda ja ka olevatest võimlemisruumidest on tervishoiuliselt kõlvulised võimlemiseks vaid 28,26%, kuna muu osa võimlaist tarvitatakse ka muuks otstarbeks, mis teeb nende tarvitamise võimlemiseks väga küsitavaks. Seepärast olgu meie esimene mure hoolitseda selle eest, et kõik meie algkoolimajad, eriti uued ehitavad majad, oleksid peale muude tarvilikkude ruumide varustatud ka võimlemisruumidega.

Lootes, et meil selles küsimuses ei teki lahkarvamisi, asume järgmise küsimuse lahendamisele, nimelt: kui suur peab olema võimlemisruum, et ta täidaks oma ülesannet. Vastuse sellele küsimusele saame siis, kui lühidalt peatume neil protsessidel, mis toimuvad inimkehas võimlemise ajal.

Võimlemine on kehaline töö ja selle järgi, missuguseid harjutusi seal tehakse, kuulub see töö vahest ka raskemate tööde hulka. Iga töö — olgu ta missugune tahes — nõuab tema tegijalt kehalist pingutust, mis põhjustab omalt poolt, kui tahetakse, et ta korralikult täidetakse, kõigi keemiliste protsesside toimumist kehas palju energilisemalt, palju suuremal määral kui siis, kui puhkame, kui rahul oleme: süda töötab palju kiiremini, et kõikidesse organitesse, kõikidesse kudedesse-lihastesse suuremal määral toitu ja hapnikku viia; hingamine sünnib sügavamalt ja kiiremalt, et rahuldavalt varustada organismi hapnikuga, mis vajalik suurema kehalise töö juures, ja kehast välja viia gaase, peamiselt süsihapugaasi, mis raskema kehalise töö juures tekib organismis palju suuremal määral kui harilikult rahul olles, kui keha puhkab. Süsihapugaasi rohkus kinnises ruumis, nii elamutes, klassitubades kui ka võimlemisruumides, ongi selleks aluseks, mille abil ka võimlate suurus kindlaks määratakse, seejuures eeldades, et õhuvahetus toimub tunni jooksul 3 korda. Ma toon siin mõned mõõtmed normaalse võimla kohta, mis esimesel silmapilgul paistavad suurtena, liialdatutena, eriti kui neid võimlemisruume arvesse võtame, mis-

sugused meie algkoolidel praegu tarvitada on. Kuid tegelikult ei ole see mitte nii: need mõõtmed baseeruvad täiesti katselisel — eksperimentaalsel —, sellega täiesti teaduslikul alusel. Normaalsel algkooli võimlale peab olema 200 m² põrandapinda ja ta peab olema 6 m kõrge, s. o. 1200 m³ õhumahuga. Kui 40 last võtab võimlemisest osa, siis tuleb iga õpilase kohta 30 m³ õhumahtu; niisugune võimla loetakse normaalseks võimlaks. Kui mina siiski esitan vähemad mõõtmed algkooli võimla kohta, siis sellel eeldusel, et võimlemisest ei võta igakord kõik õpilased osa, mille tõttu ka võimla võib väiksem olla ja mille tõttu ka tema ehitus tuleb odavam. 750 m³ õ h u m a h u g a v õ i m l a oleks minimaalne, millest allapoole laskuda võimatu, kui ei taheta õpilase tervisele kahju tuua.

Nagu kogutud andmeist selgub, tarvitatakse praegu olevaid võimlemisruume väga paljudeks muudeks otstarveteks. Uute võimlate püstitamisel peab võimlemisruumide kasutamist muuks otstarbeks piiratama ja kindlaks määratama, vastasel korral võivad need võimlemiseks kõlbmatuks muutuda. Õige ja korralikult toimuv võimlemine kas võimlas või vabas õhus on esmajärgulise tähtsusega mitte üksi lapse kehalisele arenemisele, vaid ka lapse tervisele üldiselt, tehes teda vastupidavamaks igasugustele haigustele; üksikute kehavigade parandamiseks ja arstimiseks on sellekohased kehalised harjutused ainsaks arstimisvahendiks ja sellest seisukohast lähtudes peavad kehalised harjutused toimuma kas vabas, puhtas õhus või võimlais, mis vastavad minimaalsele tervishoiunõudele. Seepärast oleks minu soov seal, kus võimlad puuduvad, ja seal, kus nad on alla igasugust kriitikat, et seal toimuks võimlemine vaid vabas õhus niikaua, kui ilmastikuolud selleks vähegi võimalusi pakuvad. Ilmastiku mõjul tuleb tahes-tahtmata loobuda üksikutest kehakasvatuse tundidest; neid tuleb siis asendada teiste ainete tundidega, kuid tingimusega, et soodsa ilmastiku puhul asendatud võimlemistunnid antaks tagant-järele. Kehalise kasvatus tunde üldarv ei või vähem olla õppekavas ettenähtud tunde arvust, mis niikuinii on väike.

Kehalise kasvatus suure tervishoiulist ja kasvatuslikku tähtsust silmas pidades, ei saa siin veel kord soovi avaldamata jätta, et nädalatundide arvu tõstetaks 2-lt kolmele kõigis koolides. Ainult tööstusõpilaste koolides võiks ta piirduda 2 nädalatunniga, kuna nendes koolides nädalatundide arv on väike.

Et kehalise kasvatus tunde annaks õpilasele maksimaalse kasu, selleks on vaja hoolitseda ka selle eest, et õpilane ennast peale tundi puhtaks peseks. Laste kehalisele puhtusele on vaja rohkem rõhku panna ja võimalusi leida, et nad vähemalt 1 kord nädalas endid võiksid puhtaks pesta kas duši all või saunas.

Talvekuudel peame rõhku panema — eriti seal, kus võimlemisruumid puuduvad — laste uisutamisele, kelgutamisele ja suusutamisele ja selleks ka vastavaid abinõusid muretsema; olgugi et meie

talv vahest on lumevaene, kuid suusatamise tähtsust arvesse võttes peame katsuma seda lühikest aega selleks kasutada.

Meie oleme mereriik, nagu meil armastatakse seda sagedasti ütelda, kuid ujumise oskus on meil veel lapsekingades. Ujumise suurt tähtsust kehalises kasvatuses silmas pidades ja ka seda, et igaüks meist peaks oskama ujuda — peame seda suvekuudel lastele õpetama igalpool seal, kus vesi lähedal. Kuidas seda suvel läbi viia, selleks on vaja koostada sellekohane kava; iga noor, kes algkooli lõpetab, on kohustatud ka ujuda oskama.

Erilist rõhku on vaja panna mänguplatside ja võimlemisväljakute ehitamisele ja korrashoiule, mis eriti tarvilikud neile koolidele, kus puuduvad võimlemisruumid.

Nagu kõigist sellest näha, ei ole kerge kehalist kasvatust algkoolides rahuldavasse seisukorda viia; selle teostamine on seotud suurte raskustega, kuid meie peame nendest üle saama, kui tahame algkooli lõpetajais näha terveid ja eluvõimelisi noori. Kui on tegemist meie noorte heakäekäiguga, meie noorte tervisega, tulevase põlvega, kes meid asendama peab, siis ei tohiks ükski raskus üle päästamatu olla, ükski ohver liiga suur. Per aspera ad astra — raskustega võideldes ja nendest jagu saades jõuame sihile. Siin on tegemist meie noorte, meie rahva tulevikuga ja seepärast oleme kõik kohustatud jõudu mööda kaasa aitama, et see küsimus leiaks rahuldavat lahendamist.

Vaba aja kasutamisest algkooli internaadis

Jüri Uustalu.

Möödunud õpetajate üldkongressil oli mul võimalus alla kriiputada seda tähtsust, mis on algkooli internaadil maal. Ma tähendasin, et internaat on lapsele teiseks koduks. Kui mul tänaseks ülesandeks on tehtud kõnelda sellest, kuidas tuleks korraldada õpilaste vaba aja kasutamist algkooli internaadis, siis tuleks mul loendada neid abinõusid, kuidas teha õpilase elamine internaadis võimalikult k o d u s e k s, eeldades, et algkooliealisele lapsele oleks kodune kasvatus omas perekonnas kõige ideaalsem kasvatatusviis.

Enne kui asuda selle küsimuse käsitlemisele, pean möönma, et praeguste võimaluste piirides maa-alkooli internaat e i s a a pakkuda neid kasvatuslikke hüvesid, mis on omased perekondliku kasvatus juures. Internaadi miljöö on teine kui perekondlik miljöö. Koduses ringis laps elab kaasa perekonna elule, tööle, muredele. Internaadis tuleb elada kehtimapandud m ä ä r u s t e koha-

selt, mille otstarvet tihti ei taibatagi või mille mõte läheb mitmes suhtes lahku sellest, mis on kodus harjumuseks saanud. Kui kodune kasvatus on valdavalt individuaalne, siis internaadis on see pea täielikult kollektiivne, kus ei saa palju tähele panna lapse individuaalseid kalduvusi ja iseloomu omadusi. Teiseks tuleb tunnistada, et praeguse olukorra juures, kus õppejõud on kõvasti koormatud kooli õpetusliku küljega (tööde kontrollimine, tundide ettevalmistamine) kui ka seltskondliku tegevusega (mis maa-õpetajale pooleldi kohuslik), ei ole õpetajal kuigi palju aega viibida tundidest vabal ajal õpilaste hulgas ja olla nende kasvatuslikuks mõjutajaks. Tuleb leppida sellega, et õpilastele seatakse üles r a a m i d, mille piirides need peavad ise endile leidma tegevust, või luuakse teatud traditsioonid, mis kanduvad vanematelt nooremale, eelmistelt järgnevale, määrates kindlaks teatud eluviisi internaadis, ilma et õpetaja tarvitseks oma õpetusega alati juures olla.

Ent kas ongi tarvilik, et õpetaja peab alatasa ja igalpool käima õpilase kannul? Esiteks, peame ju kasvatama lastes kui tulevaisis riigikodanikes niisugust arusaamist, et nad suudaksid ja taipaksid ise endile määrata korraliku käitumistee, nii et politseivõimu oleks võimalikult vähe tarvis. Teiseks, õpilastele on psühholoogiliselt vastuvõetamatu elada ja toimida alati õpetaja silma all. Igaüks meist võib ise oma koolipõlve kogemuste varal tõendada, et ilusaimad mälestused on ikka pärit neist hetkist, kus sai omaette seigelda ja koerustükke teha.

Kuid nagu kool üldse, nii ka tema osa — internaat — peab olema ja jääma kasvatusasutiseks. Kuigi õpetaja silm igalpool internaadi nurkades ega soppides, seikades ja seiklustes ei tarvitse õpilasi luurata, siiski peab õpetaja kasvatav vaim igalpool internaadiski lehvima ja kasvatavalt mõjuma.

Asume nüüd vaatlema neid viise, kuidas olelevate võimaluste piires oleks võimalik maa-alkkooli internaadis tarvitusele võtta abinõusid selleks, et internaadis elav õpilane õppetundidest vabal ajal oleks olukorras ja tegevuses, mis last nii või teisiti pedagoogiliselt arendaks.

Enne kõike tuleb kõnesse võtta see, kuidas korraldada ettevalmistamist järgmise päeva õppetundideks, sest, nagu teame, pole meie nii kaugel, et kogu õppetöö saaksime ära teha õppetundides. Kui pikk aeg tuleks määrata õppetundide ettevalmistamiseks?

Siin tuleb leida õige määr kahe vastandliku asjaolu vahel: ülesannete rohkus ja õpilaste võime töötada. Kas see peab olema mehaaniliselt leitav „kuldne kesktee“? Paraku teame ju ka, et siin on kaks e b a v ö r d s e t suurust vastastikku: ühelt poolt õppekavad ja õpetaja, teiselt poolt lapse tervis. Kui tihti ei suruta õpilase arvamisavaldused toorelt

maha vanemate või õpetajate egoismi ja karjääri huvides.

Tuleks aga ka uurida lapse võimeid, s. t. „ära kuulata teine pool.“

Algkoolide tunnikavade kohaselt on klassitunde nädalas 26—30 tundi, s. o. ülemmääraga 5 tundi päevas. Nende tundide hulgas — võtame vanemad klassid — on 3—4 tundi niisuguseid, mis nõuavad ettevalmistamist (matemaatika, emakeel, maateadus, loodusõpetus jt.) mitte üksi läbilugemise, vaid ka läbitöötamise ja memoreerimise näol.

Kahjuks ei ole mul selle kohta täpseid andmeid, kuid ka lihtsa vaatlemise teel võib nentida, et hoolas ja kohusetruu õpilane, kes tahab oma ülesandeid korralikult teha, peab tundide ettevalmistamiseks kulutama mitte vähem kui 3 tundi päevas. Oletame, et õpilasel mõni tund „äpardus“ ja tuli jääda „kinni“, või on mõnel õpilasel huvi kirjanduse, joonistamise või käsitöö vastu, või tuleb teha ringitööd, siis ei ole palju selleks arvestada ümmarguselt tund päeva kohta. Arvutame kokku: 5 tundi klassitunde + 1 tund eriharrastustele + 3 tundi õppetundidele ettevalmistust on kokku 9 tundi tööd algkooli vanemate klasside õpilastel.

See on liig. Rootsi hügienisti A. Key järgi peaks algkooli nooremate õpilaste kodune töö piirduma 60—70 minutiga, vanemate õpilaste kodune töö 100 minutiga. Nagu sellest näha, koorname meie oma õpilasi rohkem, kui see nende tervisele kasulik. Tuleks meilgi uurida oma laste võimeid töötada ja sellest teha vastavaid järeldusi. Võib olla selgub siis meile ka mõndagi viimasel ajal lööklauseliseks saanud „nõrkade-ridade“ suhtes.

Ma ei tihka aga end hellitada optimistliku lootusega, et algkooli õpilase töökoorem peatselt kergemaks muutuks. Meie aeg on selleks liiga närvlik, liiga tõttav, liialt täis võiduajamiseindu, et pidurdada tempot või vähendada ülesandeid. Kui töösusse üha ratsionaalsemalt rakendatakse liikuvat töölinti, tailorismi, stahhaanovlust, siis lülitub arusaadavalt ajavaim ka pedagoogikasse. Mul ei jää muud üle, kui suunata oma vaatlus küsimusele, kuidas õpilane koolitööst vabal ajal võiks põhjalikumalt kosuda, nii et temas toimuks tõeline rekreatsioon, jõuvõtmine uueks pingutuseks.

*

Nagu sellekohased uurimused näitavad, sõltub õpilase väsimus tähtsal määral õppeplaani korraldamisest. Õppetunnid ei peaks algama nii hilja, et õpilastel jääks hommikul aega end väsitada. Õppepäev tuleb jaotada. Tarviline on suur vaheaeg kella 11 või 12 paigu vähemalt 30 minutit. Raskemat tööd nõudvad tunnid tuleb paigutada esimese kolme tunni hulka. Edasi oleneb koolitöö väsitavus ka sellest, kas õpilane on teinud tööd huviga

või vastumeelselt. Viimasel juhul valdab õpilast norutunne, mis kandub ka edasi vabale ajale ja tarvitab teatud aega, et sellest vabaneda. Toimub aga õppetöö huviga, rõõmsas meeleolus, siis võiakse õppetundide lõppedes asuda end värskendama. Täiesti taunitavaks nähtuseks tuleb pidada õppima jätmist peale tundide lõppemist, mille juures isegi ei arvestata õpilase tarvidust lõunasöögi järele. See, mis saavutatakse pärast tunde õppima jätmisega, ei ole kuigi palju väärt. Siin on efektsamaks momentiks ainult karistus.

Ka õppetunni hügieenilistest tingimustest oleneb, millisel määral õpilane tarvitab jõukogumist vabal ajal. On klassiruumid olnud tunni ajal vajalikult õhustatud, paraja temperatuuriga, siis ei ole ka värskendumise vajadus vabal ajal nii suur, kui juhul, millal hügieenilised tingimused õppetunnis olid halvad.

*

On õppetunnid läbi, lõuna söödud, siis peaks tulema puhkus. Nagu heinalised, või nagu neljajalgseid heidavad peale sööki „leiba luusse laskma“, mille vältel talus või loomalaudas nõutakse vaikust, nii oleks tarvis ka kooli internaadis sisse seada vaikne lamamistunni peale lõunasööki, et anda rahu meeltele ja jõurikkamat teotsemisvõimalust seedimiselundeile. Nii soovivad arstid.

Paraku pole asja teostamine nii lihtne, kui esialgu näib. Voodisseheitmine nõuab jalatseist vabanemist, nõuab liikumistungi piiramist, nõuab, et õpetaja peab õpilased lamama panema, nõuab seda, et õpetaja omast vabast ajast peab ohverdama tunni või poole järelevalve tööle ajal, millal temagi pisut puhkaks.

Aga võib olla, et on veel kehtivust vanasõnal, mis lausub, et peale sööki 1000 sammu käia on sama hea, kui pool tundi lamada. Liikumine on lastel loomukohasem ja sellepärast laseme lapsed peale lõunasööki jalutama.

Tuleks otse keelata lastel peale sööki küürutada raamatu või näputöö taha tolmuses klassiruumis. Omast praktikast on mul paar kurba kogemust, kui lapsed — need olid tütarlapsed — püüdes olla väga kohusetruud õpilased, — tõsiselt vigastasid oma tervist liigse istumisega toas ja vallatuse vältimisega õues. Poiste „üleannetus“ on nende tervisele selles suhtes kasulikum.

Lapse jalutamine on aga teissugune kui vanadel. Ja ei olegi maal kohta, kus või kuhu „jalutada“. Internaadiga algkool maal vajab tingimata paika, kus lapsed saaksid koolisolemise ajal hullata, möllata, mängida ja sportida, ja seda ka siis, kui ilm ei olegi kõige ilusam. Ei jätku üksi mänguplatsist, vaid see peaks olema ka kuiv, liivaga kaetud, sest muidu on siseruumes poriuputus. Ei aita veel, et maal nagu oleks maad külluses, kui

talvel pole kuski kelgumäge, pole liuvälja, pole suuski, kelke ega uiske.

Ma pean lapse tervise seisukohast tüki-kest liivaga kaetud õue, kelgumäge tähtsamaks kui kooli puistut, tähtsamaks kui nn. kooli õppeaeda. Maakoolide internaadis elavate laste, isegi ka koduskäivate laste üldisele arenemisele aitavad minu arvates mängu- ja spordiriistad palju tõhusamini kaasa, kui näiteks individuaalpeenrad kooli aias. Maalaps ei saa kodus olla väljaspool tõsise töö meeoleu, ei saa kasvada suureks ilma tööta. Aga maalaps võib küll terviseliselt kannatada, elades talve läbi ebahügieenilistes kooliruumides, olles sunnitud istuma kogu oma kooliaja ülesannete taga. Rohkem tähelepanu maa-alkkoolide mängukohtadele! Aga mitte üksi mängukohtadele, vaid ka mänguriistadele. Minu tähelepaneku kohaselt on maa-alkkoolid selle poolest üldiselt vaesed.

Milliseid mängu- ja spordiriistu vajaks algkool maal, et last meelitada vaba õhu kätte oma keha karastama? Universaalsemaid mängu on pallimängud. Palli saab mänguks rakendada juba väikeste laste hulgas. Suuremaid huvitab juba võrkpall. Läheks tarvis niisuguseid mängu, mis oleksid oma reeglite poolest hästi lihtsad, nii et lapsed võiksid mänguga toime tulla ilma õpetaja juuresolekuta. Mulle tundub aga, et pallimäng on võrdlemisi kallis lõbu. Väikesed pallid kaovad, suured pallid kuluvad. Kodus nad tehtavad ei ole. Omanduseks ostmiseks on vähestel võimalust ja tahet. Kooli kulul pallide ostmine nii, et õpilaste mängimise tarvet rahuldada, koormab üsna tunduvalt vastavat eelarve paragrahvi.

Oleks väärt elustada teisi liikumismänge, mis oleksid odavamad. Ma mõtlen siin mitmesuguseid kurni-, ketta-, kepi-, kaika-, pulga- jne. mängu, aga ka mängu, milles pole erilisi riistu tarviski. Tean üht mängu — trehvaadriks või ukraadinaks kutsutakse seda — mängitud olevat juba 40 aasta eest ja praegu mängitakse seda samasuguse innu ning liikuvusega nagu vanastigi. Mäng vajab ainult lihtsat pulka ja peidukohti, aga muidugi ka liikumiseks sündsat maapinda. Sarnaseid mängu on teisigi: läts, sea lauta ajamine, hullukana-mäng. Neid tuleks koguda, täiendada, kohandada ja kirja panna.

On ju küll olemas praegugi mitmesuguseid mängukogusid, kuid nende kohandamisel maalaistele mängitavaks on enamasti ikka see puudus, et nad vajavad mängu juhti, riistu, mida aga anda ei ole kerge, ka internaadis mitte.

*

Eespool rääkisime mängudest, mida saab harrastada sügisel ja kevadel. Seda aega on aga maa-alkkoolis vähe. Rohkem on talvist aega. Sellepärast tuleks ka rohkem tähelepanu pöörata tal-

vistele mängudele ja meelelahutustele. Missugused need peaksid olema, see on tingitud osalt ka kooli asukohast. Kuski järve või mere läheduses on kergema vaevaga korraldatav uisutee. Kõngastik laseb sisse seada kelgutamiskohti. Kõige paremini saab küll s u u s k i sportimiseks kasutada, kui aga lund maas on. Suusk on maa oludes kohaseim spordiriist, sest selle kasutamisoskus on rakendatav ka pärastises elus. Suuskade valmistamist tuleks õhutada. Et algkooli õpilased ise oleksid suutelised valmistama endile suuski, seda igakord oodata ei maksa, kuid poisid natuke vanemas eas peaksid sellega juba toime tulema ja isegi koolipoisse varustada võima. Internaadiga koolides peaks olema kooli poolt mõni paar suuski õpilastele tarvitada andmiseks.

Head sportimise võimalust vähematele lastele pakub kelk. Kelk ja noorus, kelk ja lapsepõli, — need on ju lahutatamatud mõisted! Koolides ei ole aga kelgutamisele sellist tähelepanu antud, nagu oodata võiks. Muidugi ei hakka lapsed kelke kodust kaasa tooma, neid peaks koolil olema. Mitte väga suuri, mis oleksid rasked tõsta ja vedada, mitte ka väga väikesi ja õrnu, mis kergesti purunevad. Kui ei ole kooli lähedal looduslikke kelgumägesid, siis tuleb need kunstlikult teha. Kõige paremini lasevad endid kokku kombineerida kartulikelder ja kelgumägi: all maa-kivist püstitatud kelder muldkattega, peal talvisel ajal kelgumägi ja suvel kuivtaimla.

Linnas palju tarvitamist leidnud tõukekelk ei ole hästi kohane maal tarvitamiseks. Tõukekelk on võrdlemisi õrna ehitusega ja vajab kõvemat teed.

Tahaksin rõhutada, et tütarlastele tuleks pöörata erilist tähelepanu. Nende organism näib olevat nõrgema vastupanuga nn. koolihaigustele. Ei tohi end avatleda lasta tütarlaste kalduvusest käsitööle ja toasistumisele. Selle tagajärjeks on varsti kühmus selg, skrofuloos ja isegi kopsutiisikus. Ka tütarlapsed õue sportima!

*

Aga talvised õhtud on nii pikad, et sunnib kõigele vaatamata lapsi internaadi sisesusse. Vaba aja veetmiseks on siseruumeski vaja mängu. Olgu need ikkagi jälle l i i k u m i s m ä n g u d. Üsna kohaseks mänguks on koroon, mida hakatakse mängima juba üsna pisikest peast. Mängivad poisid ja tüdrukud. Mänguriistad ei tule kallid. Neid peaks kool soetama, nii et saaks rahuldatud nii poiste kui tüdrukute mänguhimu.

Ei ole taunitav seegi, kui t a n t s i t a k s e ja pillimees on omastkäest. Ka oskavad lapsed ise ja tuleks neile õpetada mängu, laulmänge, mida nad saaksid ise ilma õpetaja juhtimiseta mängida.

Kõige selle juures olgu aga tingimuseks, et mänguruum oleks hästi õhustatud, paraja, enam jaheda temperatuuriga.

*

Niipalju mängudest ja mängimisest kooli internaadis õpilase vabal ajal. Kui mängimine sünnib v a b a l t, s u n d i m a t u l t, siis see värskendab, loob rõõmsa meeleolu ja annab rohkem jõudu kui rammestab. Sundus tekitab väsimust, apaatiat, liiga karm režiim mõjub pingutavalt. Kui lapse kohta üteldakse, et ta ei seisa pudeliski paigal, siis ei maksa teda ju pudelisse suruda, vaid anda talle võimalus oma energiat liikumisse rakendada. Iseenesest mõista, et sellist liikuvat last k l a a s a s j a d e h u l k a e i v ö i l a s t a. Olgu ruumid, riistad, mööbel ka niisugused, mis taluvad m e h e käitlemist.

Siin on õpetaja seisukohast muidugi väga palju vastuväiteid ette tuua ja üks on see: kes jõuab kannatada seda müra ja kära! Tõepoolest — müra väsitab. Ka sellele tuleb mõelda, et internaadiruumes oleks teatud va i k n e n u r g a k e, kus saab olla ainult hiirvaikselt. Olgu see koht neile, kes on tüdinenud vallatamisest. Õpetaja seisukohast lähtudes oleks soovitatav, et vaikne nurgake asuks õpetaja k o r t e r i l ä h e d u s e s, kuna vallatamise ruum asuks kuski kaugel. Ei ole tarvis, et õpetaja peab kohe sekka kargama, kui kisa ehk natuke valjuna tundub.

Ütlesime alguses, et meie ei pääse mööda õpilaste õppimistundidest. Nende määramiseks tuleb valida selline aeg, millal pealeõunane vaimne töö toimub k ö i g e e d u k a m a l t. Niisuguseks ajaks oleks aeg kella 5—7-ni. Kui ollakse sunnitud veel kolmandat tundi ettevalmistamiseks juurde võtma, siis tuleb õhtune õppimine jagada kahte järku: kaks tundi õppimist, õhtusöök ja veel üks tund vaikset töötamist.

Hommikustele tundidele vaikset õppimist ei maksa määrata. Olgu hommikune aeg enese puhastamiseks, voodi korrastamiseks ja hommikuseks värskendamiseks vabas õhus.

K ö i g e s u u r e m a t p u h k u s t j a k o s u m i s t s a a v u t a t a k s e m a g a m i s e g a. Kuid seda mitte igasugustes oludes. Õhk täiskiilutud magalas ei värskenda. Üle normi kõrge või üle normi madal temperatuur väsitab. Väsitab kõva küljalune. Sellepärast tuleb magamistingimusi hoida ikka sellistena, et uni oleks täiesti häirimatu. Arvestada tuleb lapse vanust. Koolitervishoid nõuab, et I—II—III klassi lapsed peaksid kell 8 juba uinunud olema ja IV—V—VI klassi õpilased kell 9. Hommikune äratamine toimugu teatud k i n d l a l k e l l a a j a l, nii et nooremad lapsed oleksid magada saanud 10—11 tundi, vanemad 9—10 tundi. Üksikute õpilaste kõrvalekaldumine nendest tähtaegadest h ä i r i b teisi puhkajaid.

Lõpetades oma arutluse õpilaste vaba ja puhkeaja kasutamisest algkooli internaadis, ütlen kokku võttes, et koolitöö paneb meie maa-alkkooli õpilastele küllalt suure töökoorma. Kustki peab õpilane ammutama seda jõudu, millega ta ületaks raskused. Jõu kogumiseks peab talle ü l i m a l m ä ä r a l a n d m a v ö i m a l u s i v a b a a e g. Et seda saavutada, peab oskama vaba aega ratsionaalselt

korraldada, peab õpilase käitumist vabal ajal oskama otstarbekohaselt korraldada. See nõuab teaduslikku uurimist ja tähelepanekuid tegelikust elust. Olgu käesolev sõnavõtt väikeseks lisanduseks neile tähelepanekuile.

Algkooli kehaline kasvatus ja seda korraldavad määrused

S. Leidorp.

Poolteist aastat tagasi moodustati Harjumaa õpetajatepäeva otsuse kohaselt Harjumaa Õpetajate Liidu juurde kehakasvatustoimkond algkooli võimlemise arendamiseks ja selle igakülgeks uurimiseks. See oli õpetajaskonna endaabi korraldamine. Selle organisatsiooni abil korraldasime ka möödunud kevadel Harjumaa lastepeo võimlemise osa.

Õpetaja, kellel ülesandeks õpetada võimlemist seal, kus puudub võimla, riietus ja isegi arusaamine kehalise kasvatus vajadusest, on asetatud vägagi rasketesse töötingimustesse. Neid tingimusi raskendavad veel mitmed teisedki asjaolud, nagu vastavate käsiraamatute puudumine ja maksivad õppekavad kui raamkavad, millised esitavad õpetajaile suuri nõudeid teadmuste ja võimete alal.

Selle suure ülesande lahendamisele asuti ja korraldati ülemaaline ankeet „Võimlemise olude kohta algkoolides“. Andmeid saadi 14 linnalt — 70 koolist ja 10 maakonnalt — 473 koolist, kokku 543 koolist. Ankeedist töötati teaduslikult läbi 28 eriküsimust, milliseist läbi töötades tuli kujundada sisult 14, kuid arvult 28 eritööd.

Neid materjale analüüsid jõudis Harjumaa Õpetajate Liidu Kehalise Kasvatuse Toimkond otsusele, et see haarab ülemaaliselt kehalist kasvatust algkoolis ning asja kõikkülgeks lahendamiseks moodustati k. a. jaanuarikuus Eesti Õpetajate Liidu juurde viimase Õpet. Liidu kongressi otsuse kohaselt ajutine kehalise kasvatus toimekond, kuni see toimkond moodustatakse võimlemise aineõpetajate poolt ülemaalisel ulatuses täna siin.

Toimkonnal oli selge, et siin on vaja kiiret ja korraldavat kätt, kui tahetakse kehalise kasvatus taset algkoolis, eriti maa-algkoolis, tõsta soovitavale kõrgusele. Kõigi nende küsimuste läbiarutamiseks, faktide kontrollimiseks ja abinõude leidmiseks algkooli kehalise kasvatus positiivseiks tulemusiks otsustatigi kokku kutsuda I võimlemisõpetajate päev 8. ja 9. aprillil.

Et kehaline kasvatus maa-algkoolides resp. algkoolides üldiselt omab suurt tähtsust, selgub juba sellest, et ainult algkooli kaudu on meil võimalik haarata kogu rahvast tema kehalise tubliduse ja tervise

tõstmise eesmärgiga. Siin on tegemist kogu rahvaga. Siin ei tohiks olla kallis ükski hind, ja lause „meie ei saa, ei suuda“, on kergemeelsus! Hiljem osutub see raskepärasemaks, mille tõttu omavad erilist väärtust need vähesedki tunnid, mis määratud kasvava noorsoo kehalise tubliduse tõstmiseks. Nii peaks siis võimalikkuse piires ja kõigi abinõudega püütama nii kaugemale, et need võimlemistunnid pääseksid tarvilisele mõjule.

Võimlemise ülesanne on mitte ainult keha arendamine, vaid keha kaudu inimese loomine, sest harmoonia inimese tahte- ja tundeelu vahekordades määrab kindlaks inimese talituse, isiksuse ja elu.

Tänapäeva võimlemine ei ole mingi iluravi, vaid on kohastatud kasvavale organismile ja ta on kehaline kasvatus selle sõna otseses mõttes. Tuleb erilist tähelepanu pöörata algkooli kehalisele kasvatusesele. Seni pole küllaldaselt tähelepanu pööratud algkooli kehalisele kasvatusesele — eriti maal. Puuduvad võimalused võimlemistunni andmiseks, aga samuti ka abinõud. Koolinõunikud hindavad juba 5—6 aastat koolivõimlemise nõrgaks ja just nagu selle lahendamiseks soovitab Haridusministeeriumi korraldus võimlemistundi ruumide puudumisel asendada jalutuskäikudega. Võimlemistund on kujunenud mingisuguseks teisejärgu aineks. Ja pole uudne kuulda lastelt: „Härra või proua, vabandage, kas täna on võimlemistund?“

Aga mina ütlen, see on väga suureprotsendiline lahendusviis.

Lugupeetavad aineõpetajad! Teie ei ole selles süüdi, samuti nagu mitte ka mina, vaid meie mentaliteet algkooli ja üldse kehalise kasvatusese vajadusest. Lihtnimene maal, aga samuti ka väga paljud linnas, peab võimlemist patuasjaks, ja õpetajaskond teab, kuipalju sellega tegemist, eriti veel, kui tahetakse lastega esineda lastepeol. Aga ka teistkaudu teadlik lapsevanem teab, kui hädaohlik on võimlemine praegustes oludes laste tervisele.

Meie püüame täna lahendada osaliseltki nii söödis olevat küsimust — algkooli kehalist kasvatust.

Sellel alal on mitmedki teinud tänuväärt tööd õpetajaile materjalide hankimiseks.

Üldiselt on iga aine jaoks õpperaamat ja laulmise jaoks noot — aga võimlemise jaoks — peagu ainult üldlauseline õppekava. Ei saa ometigi nõuda algkooli õpetajalt vaba loomingut võimlemistunni jaoks. Ta on ikkagi üldainete õpetaja, mitte eri võimlemisaine õpetaja.

Kui sellest on püütud osaliselt üle saada „Valitud võimlemise tunnikavu algkoolidele“ väljaandmisega lisaks endisele prl. A. Raudkats'i raamatuile, siis väga puudulikult on lahendatud õppeabinõude ja ruumide küsimus.

Harjumaa Koolivalitsuse poolt korraldatud ankeedist selgub, et maal üldse puuduvad igasugused võimlemisruumid ligemale 50% ja sellest omakorda on 50% võimlaks koridor. 10% võimlemistun-

didest jääb andmata ja 70% tundidest asendatakse jalutuskäikudega ning umbes 30% on võimaldatud ruumes võimlemine.

Samal ajal linnas võimeldakse 60% ruumes ja 40% väljas ja kõigest 0,6% jääb andmata tunde; iga õpilase kohta on linnas põrandapinda 3,82 m², kuna maal tuleb õpilase kohta põrandapinda 2,21 m².

Andmeis meie ilmastikuolude kohta 6 a. keskmisena 9 õppekuu jooksul osutub temperatuur 1,46° C, sademeid keskmiselt 47,7 mm, sademetega päevi 125,5.

Kui meie veel arvesse võtame, et meie võimlemisväljakud on enamalt jaolt kaetud muru, mulla või liivaga ja torutamata-niisked, siis osutuvad meie olud välisvõimlemiseks väga ebasoodsaiks, kui mitte üldse võimatuiks. See pole võimlemine, kui üli-riietes harjutusi püütakse teha või jalutataks.

Sellest järeldub, et ruumide kitsikus, õhumahu vähesus, ilmastikuolud, võimlemisväljakute korraldamatus, kõrvalruumide ning abinõude puudus takistavad algkooli kehalise kasvatuseteostamist.

Samal ajal riik kulutab ümmarguselt igal aastal võimlemise õpetamisele 42,5 miljonit senti, mis kulutatakse ülalloodud ebasoodsais tingimuses — saavutades minimaalseid, kui mitte isegi lõppkokkuvõttes negatiivseid tulemusi.

Esitatud andmed on teaduslikult läbitöötatud ankeedi tulemused. Need ei paku meile rahuldust. Tuleb otsida väljapääsu.

Raskemaks ülesandeks olukorra lahendamisel on kahtlemata võimlemisruumide puudumine. Ja mitte üksi puudumine, vaid ka edaspidi ei tehta neid, ei kästa teha ja ei anta selleks riigilt laenu harilikust koolimajade ehitusfondist.

„Avalikkude hoonete ehitamise määrus“ 1933. aastast on ses mõttes puudulik ja tuleks muuta osaliselt, ja nimelt § 5, mis käsitleb kooli õuesid ja väljakuid, täiendada: „torutatud ja lubatakse kasutamisele võtta, kui selleks vastava komisjoni poolt saadud nõusolek“. § 11, mis käsitleb 3—4 kl.-kompl. algkoolide sunduslikke ruume, punkt 4-st kustutada: „mis võib olla ka käsitööklassiks ja rekreatsiooniruumiks“ ja jätta § 11 punkt 4-sse „ruum võimlemiseks“. § 11 alla arvata ka 2-kompl. algkoolid, s. o., et neil ka võimla oleks. § 12 kohandada ainult 1-kompl. algkoolide kohta, kus punkt 3. kustutada rekreatsioonikoridor ja asendada „einestamisruum, mis ka võimlemisruumiks“ ja sama § punkt 6-sse jätta ainult „teenija korter“. §§ 10., 11. ja 12. nimetatud käsitööklass võib olla paigutatud einestamisruumi, mis iseendast on vähemalt ühe klassiruumi suurune ruum. Sel puhul käsitööruumid tuleb paigutada nii, et nad ei segaks toiduvalmistamist ja ka einestamist. § 15 täiendada lausega: „internaatide pesemisruumid kohandada võimlemistunni puhul duši saamiseks. Pesemisruumi esik olgu kõlblik riietumiseks. Praegu puudub võimlemise puhul pesemise võima-

lus, samuti pole riietumiseks ruumi ning tarvitatakse selleks isegi väljakäigukohti. Selle otstarbekohasemaks lahendamiseks tuleks võimla ehitada teisele korrale internaadiruumide juurde. § 22. järele tuleks luua uus §, mis normeeriks võimla mõõtmed. Praegu pole seda määrustikus olemas. § 43 täiendada — „ja kooliarstide esindaja“, s. o. et Haridusministeeriumile saadetud koolimajade projektide läbivaatamise komisjoni koosseisu kuuluks ka kooliarst.

Kui selles ulatuses saaks muuta ehituse määrusi — kus esikohal oleks ikkagi lapse tervis ja kehaline kasvatus meditsiiniliselt võetud, mitte finantselt, oleksime teinud rahvale suure heateo. „E i s a a“, „e i s u u d a“ — e i s o b i v a b a l e r a h v a l e. Isegi endised ministeeriumi-koolimajad nägid ette „turnisaali“ ja üldse viimased enne-sõjaaegsed ehituste määrused olid palju avaramad praegustest. Meil nähakse kõige lahendust koridoris. Koridor on ikka koridor, mitte võimla, mille kohta ka tervishoiumuuseum teatab: „Välismaail kehtivad ja ka meil tunnustatud tervishoiunormid näevad ette, et üks õpilane vajab 1 tunnis 12—28 kuupmeetrit värsket õhku, olenedes õpilase vanusest ja õhu puhtusest, peamiselt õhuvahetuse võimalustest.

Seejuures on arvestatud, et õhk vähemalt 3—4 korda 1 tunnis peaks vahelduma, seega peaks olema klassis õhku ühe õpilase kohta 4—7 kuupmeetrit, — missugused normid ongi prof. Gärtner'i jt. poolt üles seatud. Algklassides 4 m³ ja viimastes klassides 7 m³.

Prantsusmaal on keskmise normina maksev 5 m³ õhku õpilase kohta klassis, Saksamaal 4 m³. Seejuures on aga tingimuseks hea ventilatsioon, mis kindlustaks klassis õhuvahetuse 3—5 korda tunnis.

Selleks on nõutavad ventilatsiooni eriseadeldised.

Umbes sama kehtib ka internaatide õhumahu kohta.

Võimlate õhumaht peab suurem olema vastavalt sellele, kui palju võimlemisel õhutarvitus suurem on.

Klassides töö juures on õhutarvitus 5—6 korda vähem kui võimeldes tavalist koolivõimlemist. Raskevõimlemisel on see veelgi suurem. Järelikult peab võimlas ka õhku leiduma 5—6 korda enam kui klassis ja nimelt 25—42 m³ õpilase kohta. Ventilatsiooni tingimused jäävad ikka samadeks kui klassitoaski.

Arvestusel on õpilaste õhurikkumise aluseks võetud 1. algklassis 8 liitrit CO₂ tunnis ja 6. algkooli klassis 16 liitrit CO₂ tunnis. Mis puutub tolmusse meie klassitubades, jalutusruumes ja võimlais, siis on see segatolm — nii animaalne kui mineraalne. Tolmu hulga suhtes puuduvad meil mõõtmised. Kuid kui välismaail on uuritud ja leitud, et klassitubades tolmu on keskmiselt 8 korda rohkem kui tavalises elukorteris, siis on arvata, et meie oludes on see veel suurem.

Isiklikult arvan meie praeguse koolivõimlemise kohta, et lubatamatu on võimelda ruumes, kus rikutud õhk ja kus ei saa pidada tarvilikku puhtust, nagu see kahjuks meil praegu toimub.

Säärane võimlemine võib ju lihaseid kõvendada, keha kõverdumisi vältida jne., kuid ka kahjustada, peamiselt just hingamisorganeid niivõrd, et need muutuvad vastuvõtlikeks nakkushaigustele. Tähtsana nimelt, et suremus hingamisorganite haigustesse on meil ikka olnud esimesel kohal teiste surmapõhjustega võrreldes. Võimlemine praegustes oludes koolis, kui see toimub kinniseis, puudulikes ruumes, võib seda ainult soodustada. Väga tähtis oleks õpetada ja teha koolis hingamisharjutusi vabas õhus, mis aitavad kõvendada kopsu, samuti ka elustada üldist organismi ainetevahetust.

Neis ruumes, mille põrandad tihtipeale veel õliga kaetud, võimeldakse, ja veel isegi koristamata olukorras, ja veel ka põrandvõimlemist. Meie ei tohi sallida enam seda olukorda. Selleks tuleb raha leida ja asjaosalistel asutistel välja töötada teostamiskava. Keskmise võimla soetamine teeks koolimaja kallimaks umbes pool miljonit senti.

See on suur raha, mis kulub ära, enne kui korda seada meie algkoolid. Ent kui meie suutsime luua riigi oma asutiste ja korraldustega, siis suudame ka ehitada ajakohaseid algkoolimaju, ja mitte üksi linnadesse, vaid ka maale. Ja seda suudetakse ka, kui mõjuvõimsad isikud, kellest oleneb raha saamine, võtavad omaks teadmise, et ka maa vajab kehalist kasvatust ja et selleks tahetakse leida võimalusi.

Veel tunaeile oli jutt Soome haridusnõuniku härra Salmela'ga koolimaja ruumest ja nende korraldamisest Soomes. Seal olevat kindel kava koolimajade korrastamiseks ja uute juurdeehitamiseks. Meil on jäetud aga see korraldada kohalikule kooliülalpidajale. Neile tihtipeale näib vilets koolimaja veel liigagi heana, õpetaja elavat veel liigagi toredas korteris ja võimlemine — kehaline kasvatus — ülearuse õppeainena.

Siin ei tule enne parandust, kui teostatakse keskvalitsuse poolt kindel koolimajade ehitamise kava. Ei tuleks jätta seda asja juhu- liseks, vaid korraldada seda seadusandlikul teel. Seatagu siin ka postulaat — 5 aasta jooksul olgu algkool ajakohaseis ruumes. Uskuge, meie saame sellest üle, kui meile on kallid noorsugu terviklikult ja meie ei rahulduks üksiku eeskujuliku koolimajaga või võimlaga linnades.

Praegune ehitusmäärustik võimaldab võimlemisruumi ehitamise ainult 5—6 kompl. algkoolile, mis teeb välja näit. Harjumaal 3%, kuna 97% koolimajadest ehitusmääruste järgi ei näe ette võimlemisruumi.

Õppeabinõude nimestiku ametlik osa, mis teeb tema sundusli- kuks kooliülalpidajale, räägib ainult 9 õppeabinõust — siin peaksid olema vähemalt:

1. Vile.	18. Kast (plint).
2. Pesapallid.	19. Poom (bom).
3. Pallikaikad.	20. Ronimiskööied.
4. Korvpall.	21. Kuul.
5. Võrkpall.	22. Oda.
6. Võrkpalli võrk.	23. Ketas.
7. Jalgpall.	24. Universaalredel (väljas).
8. Palli pump.	25. Matt.
9. Palli nõel.	26. Mõödurihm.
10. Hernekotid.	27. Stopper.
11. Keeglid.	28. Kõrgushüppe-kast.
12. Teatejooksu pulgad.	29. Kaugushüppe-kast.
13. Hüppetulbad.	30. Võimlemisriietus (õpilastele).
14. Hüplemisnöörid.	31. Õpetaja riietus.
15. Tasakaalu-palk (kooli õues).	32. Tuhvlid.
16. Rootsi pink.	
17. Varbsein (ribbstol).	

Ka puuduvad võimlemise edendamise võimalused meie koolilõpetanuil. Kehaline kasvatus — võimlemine, sport — on abinõu, millega haaratakse laiu hulki. Ka neile peaks pakkuma ulualust ja teadliku kehalise kasvatuses võimalusi koolivõimla.

Praegu meie noored võõrduvad koolist, sest koolil pole neile pakkuda huvikohast — laul ja kirjandus ei haara veel kõiki. Need noored lähevad tänavalt lõbu otsima ja kooli kasvatuslik mõju hävib. Pole meil süstemaatilist kehalist kasvatust. Meie sport on oma enamikus võrsunud instinktist — juhuliselt ja esitanud peamiselt rekord-sporti. Kehakasvatuslikku teaduslikku kasvatust pole meie noorsugu saanud. Meil on majanduslikke võimalusi ja ka võimlemise juhte, kuid puudub üldine korraldav käsi nii kooli kehalises kasvatuses kui ka kehalises kasvatuses üldse, samuti ka lapse ja noore inimese kehatervishoiu arendamises. Meil on inspektoreid haiguste vastu võitlemiseks tervishoiuvalitsuses ja häid treenereid niimõnelgi alal, aga areneva noore kehakasvatuse ja tervishoiu korraldamist pole. Tuleks ametisse seada Haridusministeeriumi juurde kehalise kasvatuses ja tervishoiu-nõunikud ja maakondadesse üks tagavaraõpetaja kehalise kasvatuses eriettevalmistusega.

Meie laialdased massid ei tegele spordiga, ja kes tegelevad — siis ainult rekordide püstitamiseks. Selle tagajärg on, et suur protsent spordimehi on südamehaiged ning ei kõlba isegi kaitseväetennisusse. Kaitseväekomisjonid isegi on sellega harjunud: „Aa, spordimees, kuidas süda on? Ei kõlba!“ Valmistatakse ainult ette ühekülgsest välise jõu demonstreerimisele, kuna kõik muu — inimese — unustatakse ja põlatakse kõike kasuliku. Satutakse teatud kire orjaks ja unustatakse kõik, mis ilus, kaunis ja kunstiline ning n ä h a k s e k a n g e l a s t s e l l e s,

kes teise näo lömmilööb ja kõva suutäie kurja hüüab.

Meie peame saama lahti taluinimese paljunaerdud kohmakusest, töölise õlavarrest, väheliikivaist ning abituist käsist ja maanoorte lohakast ning saamatust esinemisest seltskonnas, kaitseväes ja kõikjal.

Seni on leitud, et see kohmakus ilmutab seda tüüpilist maameest ja kiitsakas ning kõveralt lõtv, kuid peenelt kõhatav kantseleipreili esindab eesti naise ilu ja šarmi.

See on hädaohtlikkus, mis üksi ei või, vaid on juba mõjutanud meid tõuliselt.

Seda oleme juba ja seda tuleb parandada. Mina loodan, et esimeste võimaluste puhul õpetajaskond haarab taktikepi kõrval kinni võimlemisest ja läheb lahti: üks, kaks, üks, kaks, ja sealt-samast — üks, kaks, kolm, üks-kaks-kolm!

Kooli kehalise kasvatuses juhid haaravad noorsoo võrdeliselt laulule.

Siis võidutsevad võidu laul ja võimlemine, võimlemine ja laul, kõrva ja silma kaudu tungivad meie südamesse need pühapäevased kaunisjõud, mida vajame oma rahva ühise pere vaimujõudude kinnitamiseks.

Siis saab meile ka selgemaks, et odavam ja otstarbekohasem on varakult ehitada võimlaid kui hiljem haiglaid ja terviseliselt nõrkade jaoks korraldada hoolekannet.

Lihaslülisamba sirgudes sirgub ka vaimusammas!

Väikelaste võimlemine

A. Raudkats.

Väikelaste, see on 7—10-aastaste laste võimlemine on omaette maailm ning läheb suuremate laste kehalisest kasvatuses nii harjutusmaterjalilt kui meetodilt tunduvalt lahku. Rääkimata sellest, et nende loomule mittevastavad kehaharjutused väikesi lapsi ei huvita, ei või ka kehaliselt ega vaimselt saavutada vähegi rahuldavaid tagajärgi juhul, kui ei suudeta kohandada väikelaste kehaharjutusi nende füüsilisile ja psüühilisile võimele ning vajadusile.

Muide sihid, milliseid taotleb väikelaste võimlemine, langevad ühte üldise kehalise kasvatuses omadega koolis, olles jaolt arendavad, jaolt vältivad, see on püüdes igakülgsest arendada lapse keha ja vaimu, kui ka kaitseda teda koolielu kahjulikkude mõjude eest.

Nii vähemate kui suuremate laste ratsionaalse kehalise kasvatusete tähtsamaid eeldusi on, et tema teostamisel vajalikul määral peetakse silmas laste igakordsele vanusastmele iseloomulikke füüsilist ja psüühilist arengut.

Inimese arenemiskäigus võime eraldada üsna selgesti tähistatud perioode ühes nende vahel asuvate, sama selgesti markeeritud üleminekuaegadega. Igaihele neist on iseloomulik asjaolu, et teatud elundid kehalise ja vaimse tegevuse jaoks on oma arengu lõpule jõudnud, kuna teistel arenemisprotsess veel jätkub. Esimesi võib ja peab võtma tarvitusele, kuna teisi nende arengu soodustamiseks küll ka tuleb rakendada tööle, kuid mitte sel määral, et nende loomulik kasv ja areng liigväsitamise tõttu kannataksid.

Vaadeldes umbes 7—8-aastast, see on koolimineku ees seisvat last, leiame, et ta omab mõningaid kehaehituse, õigemini keha proportsioonide iseärasusi. Need oleksid: suur pea, pikk kere täidlase, ettepoole ulatuva kõhuga, mis tõenäoselt põhjeneb asjaolul, et teatud elundid kõhukoopas, eriti maks, on võrdlemisi suured. Alumised jäsemed on suhteliselt lühikesed, käsivarred seevastu seisvas asendis ulatuvad vähe allapoole reie lõppu nagu täiskasvanulgi.

Sellealiste laste skelett on vaid osaliselt luustunud ning ei kannata seepärast lähedaltki välja ka suhteliselt sama koormatust kui täiskasvanu oma. Liigendid on võrdlemisi liikuvad, sidemed ja liigestekapslid samuti kui lihased hõlpsasti venitavad. Seepärast tavaliselt võib kergesti suurendada liigendite liikuvust. Eriti selgroo liikmete ühendusi võib ses suhtes mõjutada, kuigi mitte ilma hädaohuta. Selgroogu ei peaks nimelt kunagi tegema liikuvaks suuremal määral kui sel, mil ühtlasi on arendatud lihastikku. Hästi liikuv kuid nõrga muskulatuuriga selgroog väärmoodustub nimelt kergesti halbade harjumusasendite kaudu. Seepärast peab olema ettevaatlik selgroo liiga liikuvaks tegemisel väikestel lastel.

Väikelaste lihastik on alles arenemisel ning võrdlemisi nõrk, eriti alumistel jäsemetel. Teistest nõrgemad on säärelihased: lastel on näiteks raske käia varvastel. Suhteliselt tugevad seevastu on käsivarred, õlavöö- ja kerelihased.

Lapse süda omab relatiivselt suurt kaalu võrreldes täiskasvanu omaga. Tema kopsud seevastu arenevad, kogu lapse kehalistel umbes proportsionaalselt keha üldisele juurdekasvule.

Lapse kolp ümbritseb suurt ja rasket peaju, mille relatiivne kaal tunduvalt ületab täiskasvanu oma. Kuid selle funktsioonid ei ole veel saavutanud vastavat arenguastet. Eelkõige kogu kesknärvisüsteem on õige arenemata.

Normaalselt arenenud, terve lapse psüühilistest iseärasustest mainiks tema suurt tegevust, mis ühendatud tarvidusega vahelduse järele, tema rikast fantaasiat ja püüdu oma

mängudes edasi anda nähtut ja kuuldot, ning lõppeks seda rõõmu ja mõnu, milliseid temas tekitavad mäng ja liikumine.

Lapse tegevustung, mis otsib endale mängudes ja liikumises avaldusvõimalusi, ei ole mitte juhuslik ega otstarbetu nähtus. On teaduslikult tõestatud, et lapse vabatahtlikel, spontaanseil liigutusil on suur tähendus niihästi tema keha ja selle elundite kui ka intellekti ja moraali arenemisel. Mänguimpulsid on loodusele tähtsaimaks abinõuks paljude elus tarvisminevate jõudude ja omaduste äratamiseks ning kasvatamiseks. Tegevus- ja mängutung on seega hea ning kasulik tegur, ning meie ei tohiks teda lastes maha suruda ega tema avaldamist takistada, vaid peame teda õhutama, õigele teele juhtima ning kasvatuslikkude sihtide kättesaamiseks kasutama.

Iseloomulik lapsele on veel tarvidus vahelduse järele. Kui ta vabalt teotsedes teatud kehaharjutustest või liigutustest on väsinud, rahuldab ta oma liikumistarvet teiselaadilistega. Nii saab terve keha igakülgset liikumist ja vahelduvat lihastööd.

Fantaasia esineb domineeriva jõuna laste mõtte- ja vaimeilmas, ning ärgu arvatagu, et ta on tähtsusetu, liigne või koguni kahjulik tegur. Otse ümberpöörduvalt: fantaasia on suurimaid looduse ande inimsoole. Ilma temata ei ole midagi uut ega geniaalset loodud, olgu mistahes alal. Ta teritab tahtejõudu, annab mõtteile julgust jätta maha vanad, äratallatud teed ning otsida uusi radu. Teravast mõistusest üksi ei ole selleks veel küllalt. Mida värskem ja tervem lapse fantaasia, seda rikkalikumalt avaldub ta heades initsiatiivides, seda suurem on sageli tarvidus oma kujutlusi teostada, oma mõtteid konkreetsetl väljendada. Fantaasia arendamist ja avaldamist peab seepärast hoolikalt ja asjatundlikult edendama.

Lapsed meeleldi kujutavad endist midagi ja püüavad oma mängudes edasi anda seda, mida nad on näinud ja kuulnud. Mängud ise on iseloomustavad kohale, kus lapsed asuvad, ja sellele, mis toimub nende lähemas ümbruses. Nii mängivad näiteks linnalapsed politseinikke, tuletõrjujaid ja trammikonduktoreid, maal nad aimavad järele põllutöid, ratsutavad ja karjatavad loomi, rannakülades nad mängivad laevakestega, purjetavad ning püüavad kalu. Igalpool mängivad nad isa-ema, ja väikesed tütarlapsed tegelevad nukkudega. Kõikide nende mängude teostamisel toimuvad liigutused, mis taotleavad mingit tulemust, mingit sihti. Need on loomulikud liigutused üldiselt laiaulatusliku lihastegevusega, milline rakendab tööle enamiku või vähemalt suure osa lihasrühmi korraga, kusjuures see tegevus on selline, et peaaegu ei väsitata mõttega, kuidas neid täita.

Nagu taim päikest, nii vajab laps rõõmu. Tema närvi- ja lihastegevus sõltub suurel määral nii lõbu- kui norutundest, mis tema meeli valdavad. Paha tuju, igavus, valu jne. nõrgendavad südametegevust, vähendavad lihaste energiat ning mõjuvad rõhu-

valt ja takistavalt närvikava ärritusvõimesse, mille tõttu ka lihas-tegevus kujuneb loiuks ja nõrgaks. Lõbutunded aga, nagu rõõm, huvi, võistlustunne jne. tõstavad südametegevust, suurendavad närvide ja lihaste ärritusvõimet ning hõlbustavad seega suurel määral liikumistegevust.

Lõppeks olgu veel rõhutatud, et algava koolikohusega kaasas-käiv pikemaajaline paigalistumine nõuab kompensatsiooni keha-harjutuste näol. Laps, kes seni enamvähem takistamatult on võinud rahuldada oma loomusunnilist liikumistarvet, peab nüüd har-juma tundidepikkuse istumistööga koolipingis. See asjaolu aga mõjub takistavalt ja piiravalt hingamis- ja vereringvoolu elundite tegevuse ja arenemise. Ühtlasi pikemaajaline kooliõhu sisse-hingamine, mis ei ole küllaldaselt tuulutatud ja ületäidetud klassi-ruumis sageli on halb, mõjub halvavalt vere moodustamisse. See-tõttu ka verevaesuse protsent esimesi aastaid koolikäivate laste hulgas tunduvalt tõuseb. „Liikumise puudus moodustab silla ter-vise ja haiguse vahel,“ ütleb dr. Graeff. Seljalihaste liigkoor-mamine istumisasendiga ja halvad töötamis- ning harjumisasendid aga tekitavad juba varakult lastes kehahoianguvigu, eriti neis, kel ühel või teisel põhjusel puudub loomulik vastupanuvõime.

Tugedes eespoolestatud andmeile väikelaste füüsilisest ja psüühilisest arengust, ei ole meil raske leida vastust küsimusele, millised peavad olema nende kehaharjutused.

Väikelaste erilised kehaproportsioonid, eeskätt alumiste jäse-mete luude ja lihaste nõrk areng, teevad kere ülalhoidmise ja lii-gutamise võrdlemisi raskeks seistes, käies, joostes jne. Seisuasen-did seepärast ei sobi järjekindlatele ja pikema vältega liigutustele peaga, kerega ja kätega, kõigevähem ühenduses kõrgete käte-liigu-tustega. Üldse on pikad seisu-, kõnni- ja jooksuperioodid selles eas ohtlikud. Eriti sobivad aga on enamasti loomulikud, maas sooritatud harjutused, nagu roomamine kätel ja põlvedel, käik, jooks ja hüpped neljakäpukil, ka üle „takistuste“, keha veeretamised, kukerpallid ja muud sellesarnased harjutused, millistes kere ja jalgade tööd kergendatakse käte osavõtmise läbi sellest. Kohased on ka lamades või istudes sooritatud põlvepainutamised ja -sirutamised ning sääre- ja jalatõstmised.

Nagu nähtub eespool esitatust, moodustab puhas, tolmuvaba põrand väikelaste ja ka muus koolivõimlemises esmajärgulise tähtsusega ja tingimata vajaliku abinõu. Kahjuks aga rõhuvas enamikus meie koolidest, eriti maa-alkkoolidest, just selle nõude teostamine osutub äärmiselt raskeks, kui mitte võimatuks. See-tõttu jääbki meil väikelaste võimlemises üldiselt kasutamata nii oluline harjutusliik, nagu eespoolkirjeldatud põrandaharjutused, ning tuleb põranda kasutamisel piirduda istetega ja põlvitamis-tega.

Lapse võrdlemisi nõrk luustik ja lihastik keelavad mõistagi ära ka raske lihastöö üldse. Selline töö võib mõjuda kahjulikult

eeskätt lihaskoesse ja sidemeisse ühes luustikuga, samuti mõjub ta ebasoodsalt siseelundeisse.

Laste suhteliselt kõrge südamekaal ja nende hästiarenenud kopsud vihjavad sellele, et nende füüsiline olemus vajab põhjalikke motsiooniharjutusi ning et ta on ka hästi kohane nende sooritamiseks. Kogemus näitab, et neil on intensiivne tarvidus olla vahetpidamata ja elavalt liikvel, eriti suures ruumis või väljas, ja et nende liikumisvormid on vahelduvad. Neis vahelduvais liigutuses (jooks, hüplemine, roomamine, jäsemete liigutamine jne.) on lastel ka imestustäratavalt suur vastupidavus, kui neile võimaldatakse teha lühikesi puhkepause nende endi äranägemise järgi või võimlemisõpetaja korraldusel. Palju kiiremini kui täiskasvanud saavad nad üle kiirendatud hingamisest ja südametegevusest, millised kutsub esile elav liikumine: on vaja vaid üsna lühiajalist rahulikumat tegelemist, ning kõik võib jälle alata otsast peale. Seepärast peab väikelaste võimlemises tarvitama suhteliselt palju kogu keha haaravaid, soojendavaid ja elustavaid motsiooniharjutusi kerge lihastööga, kuid sagedamini kui vanemates klassides katkestama neid puhkemomentidega.

Tüüpiliseks tunnuseks laste vähearenenud kesknärvisüsteemile on nende vähene suutelisus valitseda oma kehaliigutuste üle. Nende tundeliigutusedki on ohjeldamatud: kergesti lahtipuhkevutt ning rõkkav naer on iseloomulikud neile. Terav tähelepanu juhtimine teatud harjutuste täitmisele või asendist kinnipidamisele kindlaksmääratud kujul maksab neile palju vaeva. Mida enam lokaliseeritud on liigutus või asend, seda rohkem see tavaliselt väsitab nende peaju, viimane faktiliselt ei suuda takistada neid töötamast kogu kehaga ja pingutamast kõiki lihaseid. Kuid ka kogu keha haaravad harjutused, nagu näiteks suur osa mängu ja kergejõustiku elemente, millised tavaliselt väsitavad lapsi vähem kui lokaliseeritud võimlemisharjutused, ei aseta palju vähemaid nõudeid nende peajule juhul, kui nad peavad neid täitma määratud tehnikaga.

Vähearenenud kesknärvisüsteemi tõttu tulevad tasakaaluharjutusistki küsimusse vaid kerged, loomulikud.

Kuid ometi omavad väikesed lapsed ebapraktilist liikumisviisi üldse ja kalduvust halvaks kehahoianguks eriti, ning nende vastu peab midagi tegema, enne kui nad on jõudnud liiaks sisse juurduda. Sellesihilisi harjutusi peab aga sel astmel piirama vabale liikumisviisile ja heale rühile hädavajalikkude vormidega, neid peab loomulikult kätte harjutama ka rõõmsale, mänglevale, fantaasiarikkale, sageli muinasjutust looritatud lapseloomule vastavalt. Eriti sobivad on liialdatud, see on tegelikus elus jõu kokkuhoidmise mõttes mitte nii suures ulatuses sooritatavad tööliigutused, nagu saagimine, puulõhkumine, hõõveldamine, küürimine, pesemine, riietekloppimine ja raputamine ning teised. Tarvitusele tuleb võtta ka kogu keha haaravad pingutamised ja lõdvestami-

sed, harjutused peamiselt puuduliku vahelihase-hingamise jaoks, mõningad vähesed ja loomulikult kombineeritud kere- ja peaharjutused — nõudlikumad neist isoleerivais algasendeis (isted, lamangud). Loomulikest harjutusist on sobivad eespool teises ühenduses mainitud põrand-(parter-)harjutused, vabad ja seotud hüpped, rippe- ja tasakaaluharjutused, visked hernekotikes-tega ja väikeste pallidega. Neid kõiki harjutatakse, võttes tõelisele koolitamisele siiski vaid nende kõige vajalikumad ja kergemini omandatavad momendid: tavaliselt sellised, mida lapsed võivad kontrollida nägemisega, kuulmisega või kompamisega.

Kõndi ja jooksu harjutatakse meelsamini lühiajaliste jooksu- või kombineeritud jooksu- ja viskemängude näol. Need mängud mitte üksi ei pea pakkuma kerget ja elavat liikumist, vaid närvi-kava väsitamise vältimiseks peavad omama vaid väheseid ja kergesti omandatavaid seadusi ning nõudma vähe kokkumängimist. Lapse auahnus ja võistlusind hakkavad arenema kõnesoleval vanusastmel, kui enamik neid on veel väikesed egoistid — igaüks tahab küll meeleldi võistelda teistega, meelsamini aga võitu üksi. Seepärast peab neid ka õpetama nurisemata kaotama ning püüdma teha võistluse isiklikust üritusest rühma asjaks.

Laulumängude liiga ohter tarvitamine väikelaste võimlemistundides ei ole soovitatav: nad on sageli kaunis vähe motsiooni-andvad ja nende õppimisele kulub suhteliselt liiga palju aega võimlemisele määratud kahest tunnist, kuna lastel selles eas on raske mõelda sõnadele, viisile ja tegevusele ühel ja samal ajal. Sobival valikul aga ning tehes eeltööd nende äraõppimiseks teistes tundides (sõnad ja viis omandatakse üldõpetusel ühenduses sobiva ainealaga), võib neid kui rütmitunnet arendavaid, eneseavaldust võimaldavaid ja lapsi kenasti liikuma õpetajaid harjutusliike vahetevahel kasuga tarvitada. Elavama loomuga neist on sobivad elustavateks harjutusteks, aeglasemad — rahustavateks vahepaladeks.

Sportiharudest tuleks kõigepealt küsimusse maal võrdlemisi kergesti läbiviidav kelgutamine. Ka uisutamise otse edasi ja suusatamise madalal kallakul ja ilma keppideta võib vähemalt teisel õppeaastal tarvitusele võtta, mõistagi, kui selleks on olemas nõutav varustus ja välistingimused.

Sel aja järgul ei tarvitse teha mingit vahet väikeste poiste ja tüdrukute kehaharjutuste vahel, kuigi esimeste tugevam luustik, kuid sageli vähem hästikohandatud, nurgeline liikumisviis ühel või teisel juhul annab end tunda.

Kokku võttes koosneks seega 7—10-aastaste laste keheline kasvatus:

1. võimlemisharjutusist, millistes domineerivad loomulikud ning imiteerivad või mänguvormid,
2. lihtsaist liikumis- ja laulumängudest, ning
3. mõningaist kergeist, võimalust mööda teostatavaist talispordi liikidest.

Mis puutub väikelaste võimlemistunni konstruktsiooni, siis tuleb neile pakkuda kahte esimest eespoolmainitud harjutusliiki, see on imiteerivaid harjutusi ja mängu üksteisega ühendatud ja läbipõimitud kujul, pidades seejuures silmas, et nad saaksid igakülgselt ja mitmekesist harjutust vajalikul määral ning leiaksid ohtraid võimalusi nii oma tegevus- ja mängutungi rahuldamiseks kui ka fantaasiale vabaduse andmiseks.

Siinjuures esineb õpetajal eeskätt kaks võimalust. Esimene neist, mille juures vähe pikemalt peatume, on pakkuda harjutusmaterjal nn. jututunni näol, see on siduda ta üheks tervikuks mingisuguse teema abil, mis läbib kogu tunnist.

Jututundide koostamiseks pole erilist skeemi olemas ning õpetaja loomisvõimele on jäetud täieline vabadus. Tuleb vaid silmas pidada eespoolestatud anatoomilis-füsioloogilisi nõudeid. Ka harjutuste ja mängude järjekord ei ole kindlaks määratud. See oleneb muuseas jututunni ainestikust, tarvitataivate abinõude asetumisest jne. Siiski peab katsuma järjestada liigutused nii, et kergemad ja raskemad vahelduksid ning et kaks samalaadilist liigutust ei järgneks teineteisele. Peab hoolitsema ka vajalikkude puhke- aegade eest. Neid võib kas jututunni tegevusega siduda või vabalt selle sisse põimida.

Mis puutub jututundide teemadesse, siis käsitlegu nad eeskätt aineid, millised lastele on omased ja millised on kooskõlas nende mõtteilmaga. Siia kuuluvad sündmused, milliseid nad hiljuti ise on üle elanud, mis käesoleva aastaajaga ühenduses või mis neid ühel või teisel põhjusel eriti huvitavad. Sügisel kooli tules näiteks elatakse mängus uuesti üle suve rõõmud ja lõbud, tööd ja toimetused, talvel kahlatakse lumes, peetakse lumesõda, harastatakse suusatamist ning minnakse metsa puid raiuma. Väikesi poisse huvitavad kõikisugused indiaanlaste- ning jahilood, väikesi tütarlapsi seevastu aga toimetused, mis seoses koduse majapidamisega, nagu aiatööd, kodused toimetused jne. Kui poeg- ja tütarlapsed võimlevad koos, siis valitagu sellised teemad, mis neid kõiki huvitavad, või rahuldatagu vaheldamisi nii ühede kui teiste peahuvisid.

Jututundides kasutatagu võimalust mööda ka aineid, mida pakub üldõpetus. Kui on loetud või jutustatud mõni ilus jutt, siis katsutagu teda võimlemistunnis dramatiseerida, see on tegelikult läbi elada. Mõistagi peab jutu sündmustik pakkuma selleks soodsaid võimalusi — väikeste muudatuste ja variatsioonide tegemine on sel puhul lubatud. Samuti võib toimida juhul, kui on olnud juttu mitmesugustest loomadest, nende tüüpilisist asendeist ja liikumisviisidest, loodusenähtustest jne. Rohkesti materjali pakub ka töö ja tegevus vabas looduses eri aasta-aegadel.

Nagu nähtub sellest lühikesest ülevaatest, ei tarvitse karta ainete puudust. Kui õpetajal on vähegi fantaasiat ja loomisvõimet, võib ta koostada huvitavaid ja elulähedasi tunde. Ei pea arvama,

et igas uues jututunnis peavad esinema sajabrotsendiliselt uued liigutused: niimõnedki harjutused võivad korduda ka teistes kombinatsioonides, ilma et nad kaotaksid oma värskust.

Imiteerivaid ja teisi liigutusi ei tarvitse alati siduda ühise teemaga, vaid neid võib vahelduseks korraldada ka teatud sihte taotlevas järjekorras, see on mingisuguse skeemi järgi. Laps neid sihte mõistagi ei märka. Temale on ka enamvähem korrapärase skeemi järgi koostatud tund mängutund, kui vaid selles pakutavad liigutused on loomulikud ja elulähedased, seotud mingi sõnalise pildi või võrdlusega ja kui nende täitmine toimub rõõmsalt ja elavalt.

Kuna normaalse võimlemistunni skeem tohiks olla kõigil õpetajail tuttav, võin ma sellest siin mööda minna. Tähendasin vaid, et väikelaste võimlemises ei ole mõeldav mainitud skeemist kinni pidamine kogu tema peensustes, vaid ainult peajoonetes ja niivõrd, kui see puudutab tähtsamaid harjutusliike. See-eest peab kavva, vastavalt väikelaste mängutungile, paigutama tavalisest rohkem mängu.

Lõppeks veel mõni sõna väikelaste võimlemise meetodika st. Olgu tähendatud kohe algul, et heade jututundide andmine ei ole kerge. Siinjuures on tähtsam kui kava koostamine selle elluviimine, see on õpetaja esinemine, tema suhtumine lastesse, tema hääli ja kogu tema olek. Eelkõige peab ta olema suuteline looma lastes rõõmsat, värsket meeleolu ja panema neid kaasa elama. Selleks peab ta tunni algusest tema lõpuni lastega koos tegutsema, neid ergutama, julgustama ja kus tarvis, tagasi hoidma. Kõik seletused, parandused ning tähendused peavad olema selged ja lihtsad. Neid peab tegema laste keeles ja võimalikult konkreetselt. Õpetaja peab vahetpidamatult ja teraselt jälgima oma salka ning teda juhutama, hoides korda ja distsipliini.

Kas uusi liigutusi jututunnis ette näidata või mitte, oleneb iga kordsest olukorrast. Üldiselt võib ütelda, et õige ja puhta vormi saavutamise mõttes on kasulik seda teha, kuid tunni meeleolu võib-dab suuresti selle läbi, kui liigutused sooritatakse spontaanselt, õpetaja ütluse ja eeskuju järgi.

Käsklus sellisena, nagu ta esineb korrapärases võimlemistunnis, ei oleks kooskõlas jututunni stiiliga. Siin alatakse liigutusi õpetaja lihtsal ütlusel ning sooritatakse rütmiliselt tema lugemise, käteplaksutuse, laulu või mõne sobiva hääleimitatsiooni saatel.

Ka jututunnis peab võimalust mööda püüdma puhta vormi poole, kuid olgu kohe tähendatud, et ses suhtes ei tohi olla liiga pedantne. Ettetulevaid vigu katsutakse parandada kooskõlas jututunni stiiliga või veel parem: nende tekkimist püütakse vältida väikeste võimlejate psüühilise mõjutamise abil. Kunagi ei pea vigade parandamist ette võtma parajasti siis, kui lapsed teevad mõnd harjutust, mis neid eriti huvitab ja kütkestab — mänguelevus ja mängurõõm kannataksid kindlasti selle all —, tehtagu seda vaid mõnel teisel, sobivamal juhul.

Julgen lootust avaldada, et olen suutnud oma artikliga pakuda lugupeetavaile lugejaile läbilõike väikelaste võimlemise omapärast, harjutusmaterjalist ja selle käsitlemisviisidest. Kindlasti ma rõhuvale enamusele ei ole ütelnud midagi senikuulmatut, sest sellesarnaseid lastevõimlemise printsiipe ja meetodeid on meil õpetajaile tutvustatud ka varem, ja nimelt õpetajaid ettevalmistavais asutis, täienduskursustel jne. Kuid ei tee paha ka tuntud asju kord jälle kokkuvõtlikult meelde tuletada ja värskendada.

Väikelaste võimlemine on vastutusrikas ja tähtis ala. Selles eas rajatakse lapse tähtsaimad terviselised ja vaimsed alused ning äratatakse või hävitatakse temas sageli eluks ajaks huvi kehaharjutuste vastu. Suhetugem siis sellesse töösse täie hoole ja vastutustundega.

Jooni algkooli tütarlaste tööõpetusest

A. Soo.

Õppekavades loendatud käsitöö sihte ja ülesandeid silmas pidades lähtume kahest põhimõttest: 1) anda õpilasele-lõpetajale teadmisi, mis vastavad elule, et koolist lahkunud õpilane iseseisvalt tööst jagu saaks, 2) jõudumööda aidata kaasa kodukultuuri tõstmisele ja arendamisele.

Tööalased on lõpmata palju, raske on valida algkoolile jõukohaseid ja ülalnimetatud põhimõtetele vastavaid. Seda enam, et tänini piirduti puhtoskusliku külje arendamisega, kuna nüüd on õpetamise suurim siht ja ülesanne aine tehnilise iseseisvuse arendamisega rööbiti ka õpilase vaimse isiksuse süvendamine. Praegune käsitöö õpetus peab õpilast-tütarlast mehaanilisest töötajast kasvatama mõtlejaks inimlapseks. Selle ideelise kasvatuse mõtte kõrvale kerkib veel puhtmajandusliku ilmega joon. Kuivõrd tähtis on naiskäsitöö kodutööna igapäevases elus, teab meist igaüks. On ju peamiselt naiste ülesanne kodu loomine ja kaunistamine. Naise maitse ja töömaterjali tundmine on seejuures suure tähtsusega. Kahjuks peab enamik naisi tunnustama, et neil materjali tundmisest pole aimugi, veel vähem maitset.

Praegune algkool ühes käsitööõpetajatega püüab taotleda kõiki ülalmainitud ülesandeid, seades kõik oma töökava nende nõuete kohaselt. Nüüd kerkib küsimus: kas tuleb tütarlast kasvatada ainult kodule või ette valmistada kutsele, ja missugune hulk teadmisi tuleks talle kaasa anda, et ta elus hätta ei jääks. Et tütarlaps tuleb kodule kasvatada, ei ole üldse vaieldav. Kui aga õpilasel-lõpetajal pole võimalik jääda koju ema abilisenä, vaid

ta olude sunnil peab otsima mujalt ülalpidamist, kinni haarama esimesest võimalusest ükskõik mis tööd teha, siis tihti juhtub, et töö saab tegija peremeheks, kuna tegelikult peaks vastuoksa olema. Seepärast on vajalik tütarlapsi ka kutsele ette valmistada.

Soovitatakse küll veel peale algkooli lõpetamist jätkata ettevalmistust kutsele täiendus- või kutsekoolides. Mis puutub täienduskooli, siis seni, kui ta ei ole meil sunduslik, ei saa jääda sellele lootma. Kutsekooli ei ole paljudel võimalik pääseda. Loomulikult jääb tütarlapse kodule ja kutsele ettevalmistamine ikkagi algkooli hoolde, kus paremate tulemuste saavutamiseks on käsitöö õppematerjal, nii palju kui vähegi võimalik, kohandatud praegustele ajanõuetele.

Praeguses õppekavas on ette nähtud naiskäsitöödest: õmblemine, heegeldamine ja silmuskudumine.

Õmblemise alal on mõeldud algkoolis ainult kergemate tarbeasjade, nagu leivarättide, tasku-tolmurättide, kammi-harjataskute jne. ja mõne pesueseme valmistamine.

Kõigi väikeste tööde juures on siiani püütud selgitada õpilastele õmblemistehnika algvõtteid, tutvustades neid igasuguste pistetega. Enam kui kindel on, et algkoolis pistete tundmaõppimisele suurt rõhku püütakse panna, on ju nad alusmüüriks kõigile õmblemistööle, ja mida paremini tütarlapsed oskavad kasutada õpitud pisteid, seda tulusam neile. Pistete õppimiseks on palju võimalusi, õpetajal jääb vaid valida töid vastavalt õpilaste arenemisele. Tikkimistöid tehakse kõigis algkooli klassides, nii et õpilane, jõudes algkooli 6. klassi, peab teadma kõiki pisteid ja leidma neile õige koha tarvitamiseks.

Pesuõmblemises on kavas ette nähtud särk ja püks. Nende õmblemine ei tee tütarlastele sugugi raskusi, seda enam aga nimetatud esemeile kuju andmine või lõike joonistamine. Vaieldakse nii palju selle üle, kas lasta õpilast joonestada lõige kindlaksmääratud seaduste järgi, ette joonestades tahvlile, või lasta õpilasil enestel leida lõike ülesehitamise põhijooni. Esimene juhus on õpetajal palju kergem ja võtab vähem aega, kuid õpilast ta ei arenda. Seevastu teine lõike valmistamisviis nõuab õpilasilt iseisvust. Alates lihtsa särgilõike joonestusega õpilane veendub mõõtude tarvitamise vajaduses, leiab nende õiged kasutamisiisid ja paberile joonestamise seadused. Hiljem teiste lõigete valmistamisel õpilasel tarvitseb ainult kujutada eseme asetust kehal ja selle järgi võib määrata kõik, mis vaja lõike joonestamisel. Veel huvitavam lõigete moodustamise viis õpilastele on modelleerimine. Kui tutvustatakse õpilasi nimetatud tööviisiga, nad meeleldi katsetavad naabri kehal või mannekeenil (kui see olemas), modelleerides põllesid, kraesid, pesuesemeid ja isegi püüavad kujundada lihtsaid kleite. Kui vähegi võimalik ja aeg lubab, oleks vägagi soovitatav julgustada õpilasi selles töös. Modelleerimisviisi mõõtude järgi lõikejoonestusega sidudes saavad õpilased alati täpsed lõi-

ked. Lõigete valmistamine algkoolis on väga tarvilik, sest lahkudes koolist ja kaasa viies teadmusi algelisest lõikejoonestamisest, on tütarlapsel olemas teatud tagavara julgust edaspidiseks tööks. Lõikega valmis saanud õpilane asub riide (kanga) juurde. Sõna „riie“ toob endaga palju uudist klassi, mida mitmekülgselt vaadeldakse. Missugust riiet võtta, kui laia, kui palju, riide värvus, tema kvaliteet — kõik see nõuab terve klassi uudishimu rahuldamist. Halb oleks seda mitte teha, sest siit saab alguse tulevase perenaise materjali tundmaõppimine, selle hindamine ja õige kasutamine, kusjuures eriti kodumaa saadusi tuleks propageerida. Kui heameelega näeks käsitööõpetaja looduslooõpetaja kaasabi materjali tundmaõpetamisel.

Särki lõigates ja õmmeldes selgub õpilasele ühte kui teist õmblemistehnikas. Palistused, õmblused, voldid, krooked, kinnised, kinnitised nõuavad tunnustust ja tuleb korralikult täita.

Ka need võtted on algastmeks edaspidistele töödele, sellepärast olgu iga õpetaja ülim püüe selgitada õpilastele nende võtete vajadust, tuues näiteid igasugustest pesu- ja rõivaesemeist, kus ikka ja jälle nad esinevad, ehkki küll muudetud kujul.

Puhtpraktilisele oskuslikule küljele seltsib pesukaunistamine. Kaunistamiseks tarvitatakse kõike, mis läbivõetud õppematerjalist kasutada annab, esijoones igasuguseid pisteid ja pilu. Peatuma on jäänud ainult lihtpilu juurde, mis ka arusaadav, kuna teised pilud, nagu sõlm- ja põimpilud, nõuavad vilumust, et näida korralikkude ning ilusate pesukaunistustena.

Kaunistamiseks peavad tütarlapsed ise valmistama joonised. Esialgu tundub see neile raskena, kui aga hakatakse juba nooremais klassides koostama igasuguseid kaunistisi omavalmistatud tarbeasjakestele, harjutakse sellega, nii et 6. kl. on pesukaunistamine iseenesest arusaadav töö.

Siiani on algkoolides õmblemistöödest valmistatud ainult pesuesemeid, kuna rõivaste õmblemine on välja jäetud. Kuid elunõuetele selles töös osaliseltki vastu tulles ja tütarlastes usku oma praktilistesse oskustesse kasvatada tahtes peaks tütarlastele selgitatama algvõtteid ka rõivaõmblemise tehnikas.

Õmblemistöö alatine kaaslane-abiline nii kodus kui koolis on õmblusmasin. Viimane on saanud möödapäästamatuks ja tarvilikuks abinõuks oma kavatsusi kiiresti täita. Kuid paljudes koolides puudub õmblusmasin või on ainult üks 30—40 õpilase peale, mille tõttu niimõnigi ese tuleb käsitsi valmistada. Tagajärg on see, et masin tööriistana jääb õpilasele tundmatuks. Hiljem süüdistatakse kooli, kus masina käsitlemisele rõhku ei pandud. Sellepärast rohkem masinaid käsitöötundidesse! Kuid masina tarvitamise oskusest veel üksi ei jätku, peab oskama masinat korras hoida. Rikke korral masina lahtivõtmise, puhastamise, õlitamise oskus on samuti nõutavad elluastuvalt tütarlapselt. Sellega ei ole üteldud, et käsitsiõmblemine oma väärtuse kaotab. Suurim osa

parandamistöid täidetakse kodus käsitsi, ka koolis tuleb need samad tööd käsitsi õmmeldes läbi viia, et suuremat tähelepanu juhtida nende täitmisele.

Teiseks tööharuks algkoolis on heegeldamine. Nimetatud tööd lapsed armastavad väga. Meeleldi vaadeldakse ilusaid heegeltöid ja püütakse tutvuda kõikisuguste kirjadega. Eriti viimasel ajal on heegeldamine moodi läinud: valmistatakse igasuguseid tarbeasju küll villasest, puuvillasest lõngast ja niidist. Heegeldamisega tehakse algust õppekavade järgi juba 4. klassis. Töö tehnikast püütakse jagu saada valmistades väikesi õpilaskohaseid tarbeasjakesi. Õpilaste auks peab ütlema, et heegeldamine omandatakse kiiresti ja niimõnigi kiri luuakse iseseisvalt katsetamise teel. Õpetajal jääb üle arendada seda tööd õiges suunas, juhtides õpilaste tähelepanu kodustele ja moe nõuetele ning materjali tarvitamisele, kus esikohal olgu kodumaa saadused. Niimõnigi algkooli õpilanelõpetaja suudaks heegeldamise alal koolis omandatud teadmiste abil iseseisvalt valmistada moes olevaid esemeid ja kaunistada oma ihu-, voodi- ja lauapesu heegeldatud motiividega ja pitsidega.

Kolmandaks tööharuks algkoolis on silmuskudumine. Algust tehakse sellega juba 4. klassis. Töötulemused selles klassis näitavad, et kudumine õpilastele 4. klassis tundub igavana ja raske tööna, olgugi et ta on vanemaid käsitöid ja oma tehnika lihtsuse tõttu tuntud igas kodus. Vaatamata sellele algkooli õpilane ei kuju meeleldi. Alles 6. klassis on märgata huvi, mitte töö tehnika enese vastu, vaid kootud esemete — kirjude kinnaste, jakikeste, mütside, sallide ja beebitarvete vastu. Ükski tütarlaps ei suuda loendatud esemete vastu külmaks jääda. Siin avaldub ühtlasi tütarlaste praktiline meel. Nähes võimalust ostetavaid kootud esemeid ise valmistada, pealegi palju odavamini, tekib tahe tööks. Siin ei kohuta esimesed ühetoonilised katsed: algsilmuse loomine, parempahempidi silmus, kahandamine, lisandamine ja igav paigalistung. Ilusate esemete vaatlemisel, uudishimust aetud, katsetatakse järeletegemisega, kuid hiljem koostatakse oma maitse järgi ese, selle värvus ja tehniline väljatöötus. Suudab kool tütarlast nii kaugele viia, siis on ta palju ära teinud. Kõikide iluesemete valmistamise kõrval ei tohiks unustada ka kudumise puhtpraktilist külge, s. o. kinnaste ja sukkade valmistamist ja kõigi kootud asjade parandamist. Eriti viimasel ajal suudab kool võrdlemisi vähe õpilasele pakkuda — selleks puudub tarvilik õppematerjal praktiliseks käsitlemiseks. Ainult teoreetiliselt õpilastega parandamisvõtteid läbi arutada on kasutu.

Peale loendatud tööliikide algkoolis on ette nähtud veel mõned teisedki, nagu võrgukudumine, sõlmimine. Viimased on teisejärgu tähtsusega algkooli õpilasele. Aja rohkusel vahepalaks, silma ja käte arendamiseks ei ole ju midagi liigne, kuid ilma nendeta saab läbi.

Õblemist, heegeldamist ja kudumist algkooli naiskäsitöö kavas hinnatakse peamiselt tütarlapse kui ema koduse abilise seisukohast. Kuid ka ettevalmistusel kutsevalikule on neil tööharudel suur tähtsus. Algteadmisi oma õigel kohal kasutades ei jää ükski algkooli lõpetaja kutsetöö juures hätta.

Kooliuuendusnurk

Emakeele töökavad V—VI õp.-a. liitklassis

Paul Mitt.

Alljärgnev töökava on koostatud Põlva Õpetajate Ühingu ülesandel ja kaastööl. Selle kava järgi toimuks V—VI klassis emakeele tunnil osa tööd ühiselt (kirjandus, grammatika, kirjandite koostamise tehnika, tarbekirjandid, etteütleri, iseseisva lugemise korraldamine jm), osa töid lahus (gramm. harjutusi, osalt etteütleri, kirjandid kõik jne.), osa individuaalselt (kirjand. lugemine, referaadid, eriülesandeid). Töökava on koostatud nõnda, et kahe aasta kestel võetaks läbi ja korrataks kogu V ja VI kl. emakeele õppekava. Töökava on välja kasvanud tegelikust koolitööst ja on näidanud, et nõnda tegutsedes võib õppetöös saavutada märksa suuremaid tagajärgi, kui mõlemate klasside lahus töötades.

Järgneva töökava kohta lubatagu teha veel mõningaid märkmeid:

1. Liitklassis mõnede ainete koos-käsitlemine (V—VI klassile korraga) on väga hästi võimalik. Kuigi mõned kirjanduslikud teosed (Libahunt, Vanad ja noored, Popi ja Huhuu, Prohvet Maltsvet) näivad V klassile rasketena, siis tuleb seda silmas pidades, et kirjandus on kunstitöö ja kunstitööst saab osa igaüks omamoodi, ja igaüks midagi. „Libahunti“ vaatleb näitelaval poolkirja-oskamatu maainimene, teda loetakse algkoolis, õpitakse gümnaasiumis ja isegi ülikoolis. Igalet ütleb ta midagi. Ei või ju seda nõudagi, et viimne kui üks laps peaks teosest samapalju teadma ja samad muljed saama kui õpetaja ise. Kõik sõltub sellest, kuidas ainet käsitletakse.

3. Töökavas on läbi viidud keskenduse põhimõtte niipalju kui see võimalik. Aineid seotakse maateadusega, ajaloo, tähtpäevadega, osalt laulmisega.

2. Ajaliselt on kava jaotatud 4 perioodi. Selline ajajaotus on märksa praktilisem kui kuude kaupa. Igal ajajärgul võetakse läbi mingisugune tervik. Viimane võte äratab vahest võõrastust, kuid ta on hädatarvilik. Kui rahvakoolist lahkuja edaspidises elus midagi muud kogutud koolitarkusest tarvitada ei saa või ei oska, siis vähemasti laulma ta ikka peab vahetevahel, kas talgus, pulmas, söömingul või külasimmanil. Sel puhul oleks väga hea, kui ta ka mingisuguseid laulusõnu mõistaks. Muidu võib juhtuda, et eesti rahvas on küll laulja rahvas, aga ühtki laulu ei mõista laulda rohkem kui esimest salmi.

4. Kuuldavasti on kavatsusel emakeele õppekavade ümbertöötamine. Käesolev töökava püüab näidata: 1) emakeele kavade muutmiseks ei ole vajadust; 2) mõned üksikud kirjandusteosed võiks teistega asendada; 3) et rohkem rõhutada isamaalsust, selleks peab kogu õppetöö vaim olema isamaaline — seda võimaldavad ka praegused kavad; 4) kui leiaks poolehoidu selline „koondatud töökava“ emakeele alal, siis võiks välja töötada ka üle-aasta korduvad maadeteaduse, loodusloo, usuõpetuse ja laulmise kavad, seda enam, et paljud õpetajad tegelikult nõnda töötavadki juba ammust saadik ja väga heade tulemustega. Töö on tunduvalt lihtsustatum, kui kummagi klassiga lahus-töötamisel. Iseasi on individuaalse tööviisi järgi õppetegevus. Kuid meie ei käsitte praegu õppeviisi, vaid oletame, et õpetaja töötab kollektiivselt.

Emakeele töökava

1936/37. õppeaasta.

Peamiselt VI kl. kursus.

* märgitud teosed võib välja jätta.

V ja VI klass ühiselt	V eraldi	VI eraldi
-----------------------	----------	-----------

I. Aeg: oktoober-november.

Keskustus: Elu vaeses ühiskonnas.

a.

- Sauna Antsu oma hobune.
Ühe härja elulugu.
* Muldmäe Mats.
* Mäetaguse vanad.

Iseseisev lugemine.

3 teost sund. lug.

2 teost sund. lug.

Kirjalikult.

<p>1. Ära kirjaks katkend, kus jutumärke, uusrea algusi.</p> <p>2. Ümberjutustusi: Varsa elulugu. (Ühe härja eluloo järgi.)
Meie Tuks.
Õnnetus jääb.</p> <p>4. Gramm. harjutusi: Käänamine.
Võrded. — Määrata sõna liik, ainsus või mitmus ja kääne.</p> | <p>Sama, mis V, ja peale selle:</p> <p>1. Pärisnimed.
Pärisnimed omadussõnadena.
Perek.-nimede käänamine.
Arvsõna kään. harj.
Arvud lepingus.
Leping.
Liigitada sõnu lauseis, kus leiduvad ka abisõnad.</p> <p>2. Kirjandeid:
Kui talu uppus viinaklaasi.
Vaese sent on rohkem väärt kui rikka kroon.
Meie org (mets, jõgi).
Kuidas ilustada oma kodu ümbrust.</p> |
|--|--|

M ä r k u s : Kirjandeid (või ümberjutustusi) nendest teemadest igal ajajärgul ainult 1 (harva 2).

Laulmiseks.

M. Veske: Kõla õhtu laulu mõnu; Võõral maal;
Kuule kuidas hääli helab; Minge üles mägedele;
Kas tunned maad.

Eraldi:

- a) M. Veske eluloost.
b) Muldmäe Mats ja Mäetaguse vanad, kui neid ei käsitleta ühiselt.

b.

(Seoses lugemisainetega.)
Käänamine, nimisõna, omadussõna, asesõna, arvsõna.

c.

- 1) Kirjavahemärkidest kogu kursuse kestel. Siin osas otsene ja kaudne kõne, saate-lause alguses, keskel, lõpul.

- 2) Kirjandite koostamise õpetus.

d.

Etteütlusi seoses grammatikaga.
Arve.
Saatekiri.
Telegramm.
Rahakaart.

e.

Käsitletavate teoste kavastamine.

V ja VI kl. ühiselt

V eraldi

VI eraldi

II. Aeg: kesktalv (dets., jaan., veebruar). Siduda: vabaduspäev-orjaag.

<p>a. Libahunt. Mahtra sõda. (Märksa pikemalt kui Martinsonis.) Lisapeatükid lugeda klassis ja kavastada. * Teoseid vabadussõjast. (Kooliõpilane Kask vabadussõjas.) — Väljalõikeid ajakirjandusest ja ajalehtedest läinud aasta vabaduspäevast. *</p>	<p>Iseseisev lugemine. 3 teost sundusl. lug. Kirjalikult. 1. Gramm. harjutusi. (Määrata pöördsonadel: kõneviis, aeg pööre.) Koostada lauseid kesksõna tarvitades. Lõpp -vad, -vat. Pöörämistabeleid. 2. Kirjandeid: Jutt libahundist (ümberjutustus). Rehepeks teopõlves. Kui isa oli jõuluvana. Jõulukuuse elulugu. Kui ma reisima läheksin. *</p>	<p>3 teost sund. lug. Kirjalikult. 1. Gramm. harjutusi: nut — nud, vat — vad, tata — tada, tate — tadi — lõpud. Määrata kõneviis, aeg, pööre. Pöörämistabeleid. 2. Kirjandeid: Jõuluõhtul metsas eksiteel. Sügisene teopäev mõisas. Päärn ja Miina. Talutare orjaajal. („Libah.“ j.) Ilusaim elamu meie külas. Onnetus paadisõidul. *</p>
<p>* Ed. Vilde elulugu. b. Pööramine. Pöörämistabel. Kõneviisid. Kindel kõneviis. Õppima — hakkama, nud-, tud-kesksõna, ta-da, da-tegevusnimi.</p>	<p>Vaba töö.</p>	<p>Vaba töö.</p>
<p>c. Kirjandite tehnika ja kirjavahemärkide õpetus kogu kursuse kestel. Referaatide tehnika.</p>	<p>5—7-minutisi suulisi sõnastusi.</p>	<p>10-minutisi kõneharjutusi. Referaate. Laulmiseks. Kaunimad laulud; Mu isamaa on minu arm; Sind surmani küll tahan; Mu Eestimaa. Teisi laule tarviduse järgi.</p>
<p>d. Etteütluusi seoses gr. Kontrolltöid. Kuulutus. Peokutse. Peokava.</p>	<p>Vaba töö.</p>	<p>Ilu- ja ehtekirja võimaluse järgi.</p>
<p>e. Loetud teoste kavastamine. Iseseisva lugemise korraldamine ja kontrollimine.</p>	<p>Vaba töö.</p>	<p>Eraldi: L. Koidula elulugu.</p>

V ja VI kl. ühiselt

V eraldi

VI eraldi

III. Aeg: vabanduspäevast — aprilli alguseni.
Siduda: I osa — Vabadussõja järeldusi. II osa — Eesti küla
sajandi vahetusel.

Iseseisev lugemine.

a) Maasaamine. (Kivikas „Jüripäev“.)
 Asunik — (Tuglas).

* Vari.

* Joh. Liivi elulugu.

Joh. Liivi laule.

Ktk. „Ümera jõelt“.

3 teost sunduslik. 1.

3—4 teost sund. lug.

Kirjalikult.

1. Gramm. harjutusi (nagu eelmisel (pöör.) ja aluse ning öeldise määram.

1. Gramm. harjutusi: Määrata lauseliikmed. Kirjavahemärgid. (eriti komad!)

b) Gramm. — Lõpetada pööramine. Alus, öeldis. Sihitis. Täiend. Määrus. — Suulisi harjutusi lauseliikme määramiseks.

2. Kirjandeid:
 Vaba töö.
 Kevadised suurveed. Suur tüli (kuldnookade ja varbl. vahel). Linnukese surm. (ümberjutustus). Töölise õnnetus. Minu sünnipäev. Meie lähem alev / alevik / raudteejaam / sadam.

2. Kirjandeid:
 Villu vanaema tare. Kandikoht end. ajal. Mälestusi läinud aasta jaanipäevast. Minu kurvim päev. Minu armsaim raamat. Mida tean ma oma armsaima kirjaniku elust. Vaese mehe õnnetus. Rändav potisetu.

c) Kirjandite ja referaatide tehnikast. Stiilõpetus.

d) Etteütlusi seoses grammatikaga. Pakisaatmine. Postitaksid (seoses matemaatik.)
 * Üürileping.

Referaadid.

Nagu eelmisel perioodil.

Laule laulmiseks.

2—3 laulu tarviduse järgi.

e) Iseseisva lugemise kontrollimine.

Eriti:

Palvekiri (pinnajao-
 tus, korrektsus).

V ja VI kl. ühiselt	V eraldi	VI eraldi
---------------------	----------	-----------

IV. Aeg: kevad. Üldine kordamine.

Iseseisev lugemine.

a) Enne üldist kordamist veel:
Vanad ja noored.	2 teost sund. lug.	2 teost sund. lugeda.

Visnapuu ja Alle laule.

- b) Gramm. korrata.
Eriti kirjavahemärke.

- c) Kirjandite ja kõneharjutuste tehnika viimistlemine.

- d) Etteütleri kordamiseks.
Teste ja kontrolltöid.

- e) Iseseisev lugemine ja selle hinnangud. (Kogu aasta tulemused.)

Kirjalikult.

1. Grammatilisi kordamisharjutusi.	1. Gramm. kordamisharjutusi mõne raamatu järgi.
2. Kirjandeid:
Kuidas ilustame oma kodu.
Minu koduvald ja selle lähem ümbrus.
Mälestusi vanaisast.
Pärast rahesadu.
Kevadine kiri sõbrale.
Kui meile toodi kassipoeg.
Hulkuv koer.
Linnaskäik.
Eksiteel sügisööl.
Mustlased.	2. Kirjandeid:
Põllul pärast öökülma.
Kalurid ei tulnud iialgi tagasi.
Kaks Tiinat.
Kodu on armsaim paik maailmas.
Ats ostab talu tagasi („Vanad ja noored“ ainetel).
Leping Kaarli ja Juhani vahel.
Kiri hr. N—le.
Käisime tsirkuses / kinos /
Kuhu ma rändaksin ja miks?
Üksik talu soode taga.

Referaate.

Ref. pealtkuulamine ja sõnavõtt.	Pikemad referaadid omal valik. Ref. järgnevad küsimused ja läbirääkimised. Referaatkoosolekute juhatamine ja protokollimine.

Laule laulmiseks.

Tarviduse järgi.

Eraldi:

- a) Mõned G. Suitsu luuletused.

- b) Lõpptöö, mis jääb koolile kirjandite albumisse.

Emakeele töökava.

1936./37. õppeaasta.

Peamiselt V kl. kursus.

* märgitud teosed võib välja jätta.

V ja VI kl. ühiselt	V eraldi	VI eraldi
---------------------	----------	-----------

I. Aeg: oktoober — november.

Siduda: Meri, mere oskussõnu, päästapaat, tulitorn, laev (maadeteadus).

Iseseisev lugemine.

a.	Kuidas minust sai meremees. Hingi päästmas. Laevahukk. Katkiraiutatud kaljas. Peipsil.	2 teost sundusl.	3 teost sundusl.
----	--	------------------	------------------

Kirjalikult.

	Katkendeid: * Viimne viiking — klassis üh. lug. * Bobi vägitegu — klassis üh. lug.	1. Ärakirjaks katkend, kus jutumärke. 2. Ümberjutustusi: Tuul ja päike (jutum.) Kalurid järvel. Torm merel.	1. Harjutusi otsese ja kaudse kõnega. 2. Harj. astmevahelduduse vältel ja peene-nem. määramiseks.
b.	(Seoses lugemisainetega) Sõnaliigid. Sõnaosad. Silbiväljed. Nõrk ja tugev aste. Peenenemine.	3. Kirjandeid: Kaluri, suvi, sügis ja talv. Põllumehe sügis. Sügis meie aias ja põllul. Meie Kirjaku suvemälestusi.	3. Kirjandite kompositsiooni harjutusi: a) Mis meie lõokene, kuldnokk, pääsukene tegi suvel. b) Üks mälestus suvisest marjul-käigust.
c.	1) Kirjavahemärkidest kogu kursuse kestel. Siin osas: Otsene ja kaudne kõne, saate-lause alguses, keskel, lõpul. 2) Kirjandite kompositsiooni harjutusi.	4. Kergemaid harjutusi vältete ja astmete määramiseks. (M ä r k u s: Neist kirjandest (p. 3,2) ainult 2. Õpilased võivad teemasid valida.)	4. Kirjandeid (2 tk.): Jääminek Peipsil. Kaluriküla talvel. Kaluripoisi suur edu. Kuhu ma rändaksin, kui suureks saan? (Kirjandeid igal ajaj. 2—2.)

Laulmiseks (seoses laulut.).

Tarviduse järgi lauldavaid luuletusi:
Õrn ööbik, Kallis kotus, Jumalaga jätna pead.

d.	Etteütleri seoses gr. Tarbekirjandeid: Teadaanne. Fähik (kviitung). Kutse sünnipäevale.	b. Eraldi: Alfabeet. — Harjutusi alfabeedi kasutamises.
e.	Loetud teoste kavastamine.	

V ja VI kl. ühiselt	V eraldi	VI eraldi
---------------------	----------	-----------

II. Aeg: kesktalv (detsember, jaanuar, veebruar).

Siduda: jõulude ja vabanduspäevaga: näidend, jutustus, luuletus; vabadusvõitlused 1343. ja 1919. a.

<p>a^I. Karjase kauplemine. Ülemiste vanake. Kapsapää. * Jõulunäidendi arutelu</p>	<p>Iseseisev lugemine. 3 teost sunduslikult lugeda.</p>	<p>3 teost sunduslikult lugeda.</p>
<p>a^{II}. Tasuja . Teoseid Vabadussõjast. Kodumaa-laul. Mu isamaa on minu arm.</p>	<p>Kirjalikult. 1. Gram. harjutusi (liigitada sõnu, lõpp -t, -d, käänamistabeleid, lühend. asesõnad). Kirjandid:</p>	<p>1. Gram. harjutusi, tabeleid (tüüpsõnade käänamine, osastava määramine, omad. võrd., arvsõna kasut., asesõna kasut., apostroof asesõnades: Sull', sull').</p>
<p>b. Käänamine: Käänded, põhikäänded, mitmuse tunnused, osastav, omastav. Omaussõnu, võrded. Arvsõna, tema kasutamise praktiliselt. Asesõna. Lühendatud asesõnad.</p>	<p>2. Vana Pliuhkam (rumal ja ahne). Muinasjutt Ülemiste vanakesest. Mässu äpardumise põhjused. Tasuja rahvuskangelasena. Vaba töö mõne Vabadussõja kangelase üle. (Üldse 2 kirjandit).</p>	<p>2. Kirjandeid: Mälestusi end. jõuludest. Vabadussõda meie läheduses. Võitlus Metsa talu õuel. Suvise töö (või teenistuse) aruanne. Üksik teekäija jõuluõöl. Vaeselapse jõuluõhtu. Jaanus ja Maanus (dramatiseerida). (Nendest 2 kirjandit).</p>
<p>c. Kirjandite koostamise õpetuse järgi. Kirjavahemärke. — Referaatide tehnikast.</p>	<p>5—7-minutisi kõneharjutusi.</p>	<p>10-minutisi kõneharjutusi.</p>
<p>d. Etteütlisti 3—4 seoses gr. Kiri sõbrale ja võõrale (toon, Sina, Teie, aadress). Jõulupeo kuulutus ja kava. Loetud teoste kavastamine.</p>	<p>Ühiselt arutatakse. Pearõhk sisulisele küljele.</p> <p>Laulmiseks ja arutluseks: Oma saar. Sind surmani küll tahan. Me Eestile täna siin truudust. Puhake paremad pojad.</p>	<p>Referaate.</p> <p>Eraldi: a) Bornhöhe elulugu (seoses „Tasujaga“). Joonestada eluloo kujutis. b) i-mitmus.</p>
<p>e. Iseseisva lugemise korraldamine ja kontrollimine.</p>	<p>Ilu- ja ehtekirja mõned leheküljed.</p>	

V ja VI kl. ühiselt	V eraldi	VI eraldi
---------------------	----------	-----------

III. Aeg: vabaduspäevast — aprilli alguseni.

Siduda: ajalooa (ärkamisaeg ja väljarändamine).

a ¹⁾ Kalevipoeg (proosas): Mõni katkend pähe õppida. Lauluisa elulugu. *Rahvalaulude kogumine. Jakob Hurt.	Iseseisev lugemine. 3 teost sunduslikult lugeda.	3—4 teost sundusi lugeda.
a ¹¹⁾ *Klassis loetakse katkendeid „Prohvet Maltsvetist“ (Väljarändamine).	1. Gramm. harjutusi. (Määrata lihtsais lauseis alus ja öeldis. Koostada lihtlauseid).	Kirjalikult. Gramm. harjutusi: (Määrata loetud teoses mõnes lauses: alus, öeldis, sihtis, määrus, täiend, üte. Koostada lihtlauseid. Koostada lihtlauseid lauserinnaks, lausepõimiks. Koostada lauserindu otsese kõnega. Koostada lauserindu kiillausetega.
b) Alus, öeldis. Laiendid. Koondlause. Väljavõtteline lause.	1 ¹¹ . Korrata: asesõna käänamine; arvsõna tarvitamine. Pärinimed, nende käänamine.	2. Kirjandeid: Kalevipoja karakteristika. Eesti inimesed asuvad kaugele L.-Venemaale (seoses maadeteadusega). Kalevipoja surm. Eesti küla orjaajal. Minu koduküla praegu. Põllumehe kevadmurded. Üksik küün heinamaal. Öitselkäik vanal ajal. * Vaba teema.
c) Kirjandite koostamise õpetuse järg.	2. Kirjandeid: Põrgu „Kalevipoja“ j. Tüli Soome sepa talus. Orjaaegsed karistused. Tulikahju. Marukoer. Jänese pesa põllul. * Vaba teema.	
d) Etteütlu si seos gr. ja kordamiseks. Tellimus. Arve. Klassi inventarileht. Aruanne. „Maltsveti“ kavastamine.		
e) Iseseisva lugemise kontrollimine.		

Referaate:

Nagu eelmiselgi perioodil.

Laule laulmiseks.

2—3. laulu (tarviduse järgi).

2—3 laulu (tarviduse järgi).

Eraldi:

Lihtlause.
Lauserind.
Lausepõim.
Lühidalt Koidula elulugu, mõni Koidula luuletus.

V ja VI kl. ühiselt	V eraldi	VI eraldi
---------------------	----------	-----------

IV. Aeg: kevad.

Siduda kultuurilooga: Meie kooli arengulugu või: Kodukoha ja selle ümbruse arengulugu (ühes ümbruse kaardiga).

a¹. Endine kool (veli Hannu ja Hannu veli j.). Koolist (A. Haava). Oma kooli arengutee (või: Koduümbruse arengutee, või: Koduümbrus kirjanduses).

a¹¹. *Popi ja Huhuu. Viimnepäev. Kaks roosi. Katk. Päl-tän. pois-test.

b. Gr. korrata.

c. Kirjandite koostamise õpetuse järg.

d. Etteütusi (kordamiseks). Palvekiri. Teste ja kontrolltöid.

e. Iseseisev lugemine ja selle kontrollimine. — Iseseisva lugemise hinnangud (kogu aasta tulemused).

Iseseisev lugemine.

2 teost lugeda.

2 teost lugeda ja aruanded esitada.

Kirjalikult.

1. Gramm. kordusharj. (eriti neid osi, mis nõrgalt omandatud).

2. Kirjandeid.

Suur sula.
Varane kuldnokk.
Esimene päev karjas.
Maha jäetud kutsikas.
Lõokese suvi.

*

Vaba töö.
(Kirjandeid igal ajal.
1—2.)

1. Grammat. kordusharj. ja pööramise meeldetuletuseks harjutusi. Pööramise esinevaid tüüpsõnu, eriti hakka-ma, uppuma, nud-tud-kesksõnad. Koostada ülevaateta-bel. Umbisikulise tegumoe vorme.

2. Kirjandeid:

Kui põlesid maituled.
Minu koduküla kevadel.
Põllumehe kevadmu-red.
Kui suurveed lõhku-sid.

Kuldnokkade ja varblaste tüli.

*

Vaba töö.
(Kirjandeid igal ajal.
1—2.)

Referaate.

Refer. pealtkuulam. ja sõnavõtust.

Pikemad referaadid vabal valikul. Refer. järgnevad küsimused ja läbirääkimised.

Laule laulmiseks.

Õieke, õieke; Ellerhein; Põhja lahe,

Priius, kallis anne.

Eraldi:

Lõpptöö, mis jääb koolile kirjandite albumisse.

5. Edaspidi tuleks kirjanduse alal ainepiirkonda laiendada. Praegu ei ole kustki võtta maalastele sobivaid teoseid, mis käsitleksid linnaelu, tööliskonnast positiivseid tüüpe, eesti sõdurit rahu ajal jne. Töökavasse on paigutatud taluelu kõrvale, niipalju kui võimalik, ka meremehe, muinasaja ja „Kalevipoja“ lugusid. — Tööraamatuks sobiks väga hästi vihklugemik.

6. Väga suur tähtsus on iseseisval kirjanduse lugemisel, mis peaks olema sunduslik, juhitud ja kontrollitav. Teoste nimestik võiks olla järgmine (miinimum):

V kl. — Võrumaa jutud, Kevad, Meie noored, Semendivabrik, Reinuvader rebane, Laanekohus, Aita (või Vambola, või Vallimäe neitsi), Viljandi mäss (või Maimu), Isa talus, Robinson.

VI kl. — Külmale maale, Kui Anija mehed..., Veli Henn, Õpilane Valter, Kurgsoo, Mere rüpes (või mõni teine teos merest), Kaks paari ja üksainus, Päl-tänava poisid, Viimne viiking, John Workmann, Bernhard Riives, Kilplased.

Oleks väga hea, kui kehtiks meil „lugemise raudvara nimestik“. — Veel oleks väga soovitav, kui õpilased rohkem loeksid, kui nõuab minimaalne nimestik. Tegelikult mõned loevadki 50—60 raamatut aastas. — Lõpuks üks suur küsimus. Millal küll eestistatakse võõrad nimed meie tõlkekirjanduses?! See tõstaks õige lugemise võimalusi ilmatu palju.

7. Kirjalikke töid (kirjandeid) ei ole tarvis palju teha, vaid võimalikult sisukamaid. Mõttelagedaid ja õigekirjavigaseid kirjandeid valmistades näirneb õpilase vaim ja vigade parandamise koorma all nõrkeb õpetaja jõud. Et kirjandid oleksid sisukamad, selleks tuleb rohkem lugeda ja lugeda, kuna õigekirja oskuse peavad õpilased omandama juba esimesel neljal õppeaastal. Ka aitab sisulise külje tõstmiseks kaasa kirjandite koostamise õpetus ja referaadid.

8. Veel mõned üldnõuded: Rohkem rõhku panna parematele õpilastele, et nendel oleks külluses huvikohast tööd; nõrgemaid võib jätta tagaplaanile. Meil on seni neid nõrgemaid üleliia hellitatud ja aidatud paremate kulul. Aeg oleks sellest loobuda. Meie näeme igal sammul, et edaspidises elus need, kes koolis olnud nõrgad, saavad paremini edasi ja on palju „elujõulisemad“ kui „head“.

Emakeele töökava peab vastama õpilaste kandejõule ja ei või neile esitada sel alal nii palju nõudmisi, et teiste õppeainete ettevalmistamiseks enam sugugi aega ei jätku.

*

Oleks väga soovitav, et esitatava kava kohta rohkesti sõna võetaks või mulle isiklikult sellest kirjutataks. (Aadress: Peri p.-ag.) See oleks suureks kasuks meie ühisele tööle.

Kirjanduse arvustusi ja ülevaateid.

H. Rajamaa. Kuidas tarvitada uusi sõnu? Eesti sõnade muuteline sõltuvus. Kirjastus „Kool“ Tartus, 1936. 144 lk. Hind 1 kr.

J. Väinaste.

Raamatus esineb tähestikulises järjekorras umbes 800 sõna ühes põhi-muudete, muutelise sõltuvuse ja tähenduse osutamisega, millele lisaks lause-näiteid. Näit:

Valitsema (kedagi, midagi), valitseda, valitsetakse; juhtima; välja valima; (keelt) oskama.

NN valitsetes suure osavusega oma riiki ja maad.

Nad valitsevad kuhja juures kartuleid.

NN valitseb hästi inglise keelt.

Põhimuudete esitamine tundub siin liigne, sest raskusi võib tekkida peamiselt -le-verbides, ja teiseks tuleb oletada, et iga keelehuviline omab enne kõike Oigek.-sõnaraamatut. Et viimases esineb sageli ka tähendus ja rektsoon, siis tuleb käesoleva raamatu uudsust näha eeskätt lausenäiteis.

Suur enamik sõnu on verbe, sest nende rektsoonis tunneme sagedaimini ebakindlust. Verbide kõrval esinevad vähesed käändsõnad (ede, esindus, heie, ind, relv, suue, süvis, võlur, võlus jt.) tunduvad tarbetud.

Vaadeldes esitatud sõnade valikut, võib raamatu ostja tunda veidi pettumust, sest paljusidki uusi sõnu ta siit ei leia, näit.: **johtuma, kaasuma, matkima, mestama, pärssima, sammama, tarbima** jne., mida tarvitatakse E. Entsüklopeediaski, rääkimata J. Aaviku uutest sõnadest, nagu **kaavitama, naasma, reltima** jt.

Teisest küljest leidub siin vägagi tuttavaid verbe, mille tarvitamiseks vaevalt keegi eestlane vajab abi, näit.: **arenema, harvendama, karastama, kasutama, kordama, kosima, loksuma, loksutama, lõbustama, murdma, nõudma** jne. Kui neis eksitakse, siis täis- ja osasihitise eritlemises, kuid just selles raamat näpunäiteid ei anna.

Raamatus leidub aga ka päris uusi sõnu, näit.: **ergama, hõivama, oistma**, ja uustuletisi, mille juures võib kahelda, kas need kunagi läbi löövad, näit.: **halvastama, juhinduma, meelistama, palveldama, pealendama, segistama, selgustama, sirustama** jt. Seda laadi tuletisi leidub paljugi EÖS-s, kuid neis on nii palju ilmetust ja verevaesust, et elu läheb neist mõõda. Eriti torkavad silma siin juhud, kus mingi tüvi on tuletistega üle koormatud, näit.: **külmama, külmendama, külmenema, külmetama, külmetuma, külmistuma, külmuma, külmutama**. Või püütagu näit. jõuda selgusele järgmiste sõnapaaride tähendusis: **lehestama — lehitama, lõhastama — lõhestama, maaduma — maastuma, põhinema — põhjenema, sidendama — sidestama, sisendama — sisetama, tõlgendama — tõlgitsema** jne. Selliste tuletiste-rägastikkude esitamises tuleks olla tagasihoidlikum ja eelistada kas või seniseid mitmesõnalisi väljendisi.

Ka sõnade sisulises seletamises võib märgata liiga orjalikku järgimist EÖS-le. Mõnigi tähendusvarjund tundub vägivaldselt peale sunnitud ja äratub keeletundes protesti. Näiteid lauseist: **Sõnum laialdasti mõne päevaga üle maa *** — milleks on meil siis sõna **levitama**? — **Laps liivastas kukkudes näo. Sadaq mullastuvad künni juures.** Sõnnik mullastub maa sees — segi muundumise ja kattumise tähendus. — **Ilm on täiesti pimestunud** — häirivad sõna **pime** kaks tähendust. — **Neiud pälvivad ettekandjatena** — kas ei peaks sõna **pälvima** piirduma tähendusega **ära teenima**? — **Hobust tuleks veidi tagandada** — hobuse tarvis on juba sõna **taandada!** — ... **selts on sellega tunnustatud likvideerituks** (lk. 89) — peaks olema ilmne viga.

Mõnel puhul ei oleks liigsed olnud isegi võõrkeelsed vasted, seda enam, et eessõna järgi arvestatakse raamatus ka muulasi. Kindluse mõttes oleks ehk pidanud lisama mõnel puhul ka hoiatusi, näit.: **Mitte kostuma, kohtuma!** jne.

Sisult on lausenäited elulähedased (näeme Itaaliat Abessiinia kallal, rahvast oma juhi ümber jne.) ja vormilt lihtsad; puuduvad ilukirjanduse tsiteerimised ja stiililised taotlused.

Üldiselt tundub raamat olevat korras, jättes soovida vaid sõnade valikus ja mõningate tähendusvarjundite pretseerimises. Temast on paljugi abi keeletarvitajale ja õpetajale, kes vajab elavaid näiteid grammatika ja sõnaraamatu kuivade reeglite juurde. Ja just selles mõttes tulebki raamatut tervitada, kui katset meie keeleõpetuse populariseerimiseks.

Raamatuks meenutab ka üht suurt lünka meie keeleliste käsiraamatute alal: meil puudub praegusele keele tasemele vastav seletav, lausenäidetega varustatud sõnaraamat, nagu seda oli omale ajale Wiedemanni oma.

* Laused esinevad vastava verbi juures.

Kroonika

Algkoolide võimlemisõpetajate päev.

EÕL Kehakasvatustoimkonna poolt 8. ja 9. aprillil korraldatud algkoolide võimlemisõpetajate päevast võttis osa 334 õpetajat. Osavõtjate arvult esikohal seisab Harjumaa 77 võimlemisõpetajaga, järgnevad Virumaa — 50, Läänemaa — 35, Viljandimaa — 30, Järvamaa — 23, Tallinn — 22, Võrumaa — 18, Pärnumaa — 17, Tartumaa — 17, Valgamaa — 7, Petserimaa — 6, Saaremaa — 2 osavõtjaga.

Algkoolide võimlemisõpetajate päeva avas E. Õpet. Liidu esimees E. Murdmaa, tervitades kokkutulnuid, eriti välisküllalisi lahe tagant. Päeva juhatusse valiti dr. M. Püüman, St. Leidtorp ja A. Kalamees; sekretariaati J. Hamburg, E. Käppa, A. Kümnik, K. Vares, Joh. Lillmaa, H. Oidram, V. Laabo, K. Praakli ja H. Lepamäe.

Tervituseks saab esimesena sõna Haridusministeeriumi Koolivalitsuse direktor P. Mägraken, kes juhib tähelepanu kehalise kasvatused edendamiseks tehtud senistele sammudele ja tänab ministeeriumi nimel võimlemise tegelasi.

Tallinna Linnavalitsuse ja Linnakoolivalitsuse poolt tervitab J. Kents. E. Spordi Keskliidu esimees riigisekretär K. Terras kutsub õpetajaid üles töötama käsikäes meie sportliku ja kehakasvatustliikumisega. Soome naisvõimlemise inspektress Anni Collan toob tervitusi Soome Koolivalitsuselt, võimlemise ala juhtidelt, Soome Võimlemisõpetajate Liidult ja selle naisosakonnalt. „Soomes on läbi lõõnud põhimõte, et nais- ja meesõpetaja sammuvad edasi käsikäes, mitte üksteise järele,“ tähendab tervitaja. Eestikeelse tervituskõnega esineb soome haridusnõunik A. Salmela, lisandades tervitusi ka Soome Õpetajate Haridusühingu poolt. Tervitusi ütlesid veel vene rahvussekretär Schilling ja E. Kooliarstide Ühingu esimees dr. Veiss. Telegrammi teel oli saabunud tervitusi teiselt tuntud soome naisvõimlemise juhilt Fanny Stenroth'ilt ja kõigi koolinõunikkude nimel Chr. Brüller'ilt Tartust.

Järgneb referaat Harjumaa Koolivalitsuse juhatajalt S. Leidtorp'ilt teemal „Algkooli kehaline kasvatus ja seda korraldavad määrused“.

Järgnevalt kuulati dr. M. Püümani referaati „Algkooli kehalise kasvatused tervishoiulised tingimused“.

(Mõlemad referaadid toodud käesolevas „Kasvatused“ numbris teisel.)

E. Idla refereerib teemal „Algkoolide võimlemise põhi-jooni“. Tervishoiu kuusaastaku kava näeb ette sanitaarautode muretsemise igasse kihelkonda. Kuid teadkem, et odavam on ehitada võimalik kui haig-laid. Iga rahvast tuntakse juba tema kehahoiust. Head kehahoiakut ei saavutada aga istumise ja sirgelt seismisega. Hea kehahoiak saavutatakse eeskätt liikumisega. Harjutuste juures peame teadma, kuhu see harjutus mõjub, mida ta arendab. Meie õpetajad aga rõhuvad enamuses lasevad õpilasi harjutusi teha, eeldades, et küll see kuhuugi ikka hästi mõjub.

Referent demonstreeris mitmesuguseid töövõtteid (niitmise, kivitõstmise, kraavikaevamine jne.). Ei ole ükskõik, kuidas seda teha.

Meie võimlemist tuleb suunata eestipärase võimlemise suunas.

Läbirääkimistel tõstetakse üles mõte, kas ei tuleks täiesti sobimatuis ja õhuvaestes ruumides võimlemistunnid hoopis keelata.

8. aprillil peale lõunavaheaega jätkub töö Töölisvõimlas. Esimesena E. Idla demonstreeris Kohila algkooli õpilastega, mida peab võimlemisõpetaja tähele panema tunnis. Demonstratsioonis juhiti tähelepanu mitmesuguse kehahitusega poistele, lastes neil teha mitmesuguse toimega harjutusi. Tund oli

eriti õpetlik ja avas niimõneleegi õpetajale seni peidusolnud päris igapäevaseid vigu kehahoiakus ja ehituses, mida tuleb parandada sihikindlate harjutustega.

Tartu Ülikooli kehalise kasvatusse õppejõud A. Kalamees refereeris teemal „Võimlemine algkooli vanemates klassides“. Referaadis avaldatud mõtted on ilmunud „Kasvatuses“ nr. 3. A. Kalamees annab ühtlasi ka näitetunni vanemate klasside poistega.

Õp. Alice Vesterblomi näitetund algk. vanemate klasside tüdrukutega pakus samuti palju huvitavat.

Teine tööpäev algas võimlemisõp. A. Raudkatsi referaadiga „Väike laste võimlemisest“.

Referaadis püstitatud põhimõtteid rakendas prl. Raudkats näitlikult kohe samas järgnenud näitetunnis I ja II klassi õpilastega.

Silla algkooli juhataja Jüri Uustalu kõneles „Vaba puhkeaja kasutamisest kooliinternaadis“.

(Mõlemad referaadid toodud käesolevas „Kasvatuses“ teisel.)

E. Rahvaluule Arhiivi juhataja dr. O. Loorits tutvustas päevast osavõtjaid vanade rahvamängudega, milliseid võiks koolitöös kasutada. Kõneleja arvates kahetsusväärsetl meil on hääbumas perekondlikkude mängude pärimused. Kui vanasti sageli võis näha talutaredes koos mängimas noori ja vanu, siis nüüd asendatakse selliseid mängusid sageli igasuguste odavate lõbustustega. Õpetajal on siin avar tööväli ees.

„Eesti rahvariide levimise ja propageerimise lähtekohast algkooli kaudu“ refereeris prl. H. Kurrik E. Rahva Muuseumist. Niimõnigi õpetaja kuulis esmakordselt asjatundlikku ülevaadet rahvariivaste ajaloost ja liigitamisest.

Mõlemad ettekanded tekitasid elavaid mõttevahetusi, mis osutab õpetajate huvi kasvamisele rahvakunsti küsimuste vastu.

Pärastlõunane koosolek teisel päeval, 9. aprillil, algas kell 15 pr. E. Partsi juhatusel tütarlaste tantsude demonstratsioonidega. Demonstreeriti järgmistele üldtuntud laulukestele seatud tants: „Ratsasõit“, „Teele, teele, kurekesed“, „Süda tuksub...“, „Oh seda ilu ja õnne“, „Minu veli virvipuu“. Tantsud imponeerisid oma lihtsuse ja jõukohasusega.

Demonstratsioonidega esines veel Tallinna Võimlemise Instituut E. Idla juhatusel. Meesrühm sooritas rea mativõimlemise numbreid. Distiplineeritud tööd osutas naismusterrühm. Ka härra U. Toomi poolt kogutud uuemate rahvatantsude esitamine tõi elevust. Rahvatantsijate rõivastuse kohta andis asjatundlikke näpunäiteid H. Kurrik.

Demonstratsioonide lõppemisega oli kongressi töö jõudnud lõpule. Peale resolutsioonide vastuvõtmist ütles lõppsõna EÖL Kehakasv. toimkonna juhataja S. Leidtorp, kes tänas kõiki osavõtjaid. Sõna võttis veel haridusnõunik A. Salmela, kes tänu avaldas vastuvõtu eest. Prl. Collan ja härra Salmela hüüdsid Eesti õpetajaskonnale kolmekordse „elakõn“, millele koosolejate poolt vastati „elaguga“. Päev lõppes hümniga.

Lihtsustati keskkooli pääsemise korda.

Haridusministri otsusega muudeti algkooli lõpetajate keskkooli pääsemise korda. Uue korraldusega pääsevad 6-kl. algkooli lõpetajad 3-kl. keskkooli katsetega, millised määrab keskkooli õppenõukogu algkooli kursuse ulatuses.

Kol. A. Jaakson uueks haridusministriks.

11. mail astus ametisse uus haridusminister A. Jaakson, senine kaitseväge ühendatud õppeasutiste ülem. Ühtlasi vabastati ametist senine haridusminister N. Kann.

Uus haridusminister Aleksander Jaakson on 44-aastane. Sündinud 29. jaan.

1892. a. Holdre mõisas. Lõpetanud Tartu õpet. seminari. Oli õpetajaks Türi kihelkonnakoolis ja Uudeküla ministeeriumikoolis 1913.—14. a. 1914. a. astus sõjaväkke. Vabadussõjast võttis ta osa pataljoniülemana ja hiljem polguülemana abina.

Kooliuuenduspäevad Tartus 19.—22. aug.

Eesti Õpetajate Liit korraldab 19.—22. augustini Tartus kooliuuenduspäevad, mis on mõeldud esijoones EÕLiidu juures töötava kooliuuendusrühma liikmeile, aga ka teistele asjast huvitatuile. Päevade kava sisaldaks peamiselt aktuaalseid ped.-metoodilisi küsimusi. Päevade juhatajaks on J. Käis. Täpne kava ja lektorite nimestik valmib maikuu lõpuks, mil see teatavaks tehakse ajakirjanduse kaudu õpetajaile.

Peale selle on EÕLiit nõus abiks tulema maakondliikudele liitudele ped. nädalate ja suvikursuste korraldamisel lektorite hankimiseга.

Kodukaunistamise hoogtöö ja õpetajaskond. EÕL üleskutse.

Vabariigi Valitsus, eesotsas riigivanem K. P ä t s'iga, koos seltskondliikude organisatsioonidega on alustanud laiaulatuslikku kodukaunistamise hoogtöö teostamist. Kodukaunistamise hoogtöö on kuulutatud üldrahvuslikuks ülesandeks. Hiljuti toimus Kadrioru lossis riigivanema eesistumisel laiaulatuslik nõupidamine. Sellest nõupidamisest võttis osa ka Eesti Õpetajate Liidu esimees E. M u r d m a a.

Nõupidamise toonitati, et kodukaunistus meil ei ole leidnud veel vajalikku tähelepanu. Elame luitunud majades ja sageli laokile jäänud ümbruses, mis ei jäta mõju avaldamata ka meie vaimuilmale ja arenemisele. Mitmed meie naaberriigid on meist selles mõttes ette jõudnud, nii oma hoonete nägususe ja puhtuse kui ka koduümbruse korrastamisega.

Riigivanem juhtis nõupidamisel tähelepanu kodukaunistamisele kui kasvatustlikule ülesandele:

„Kui inimene aga nagu hundiaugus peab oma elu mööda saatma, siis igaüks mõtleb, kuidas linna pääseda, seal on puhtamad korterid, saab kinos kää ja kõiksugused lõbustused. Vanemad inimesed katsuvad veel töötada oma kodu juures, aga noorsugu põgeneb ära. Seepärast ma vaatan sellele ülesandele mitte ainult kui välise ilu tagaajamisele, vaid kui sotsiaalsele ülesandele, kus meil ilu kasvatamisega kodu jääks terveks, armsaks ja meie elu muutuks niisuguseks, kust ruttu ära ei joosta linnadesse, vabrikutesse, vaid kus iga puu ja põõsa pärast, mis istutatud ja kohale pandud, tuntakse rõõmu ja tuntakse kahju, kui nende juurest peab lahkuma“.

Eriti mainimist leidis riigivanema poolt õpetajaskonna osa kodukaunistamise hoogtöö teostamisel:

„Loodan palju meie noortelt kooliõpetajatelt ja noortelt maavalitsuste tegelastelt selles mõttes, et nad ei ole seotud vanade traditsioonidega. Nad on revolutsiooni ja sõja läbi teinud ja peaks vist nii olema, et see ka inimeste iseloomu on julgemaks teinud,“ tähendas riigivanem oma kõne lõpposas.

Eesti Õpetajate Liit, tundes end kutsutud täie tõsidusega kaasa töötama oma arvuka, hästiorganiseeritud ja seltskondlikult juhtivatelt kohtadel seisva liikmeskonnaga kodukaunistamise aktsiooni teostamisel, saatis oma liikmeile üleskutse, milles õpetajaile kohtadel südamele pannakse kaasa töötada kodukaunistamise mõtte liikumapanemiseks laiemates hulkades. Üleskutses on üteldud muuseas järgmist:

„Eesti Õpetajate Liidu arvates tuleks esijoones kiirendada koolide sisustamise ja kooliümbruse kaunistamise töid, missuguseil aladel viimaste aastate jooksul juba palju korda saadatud. Kus seda aga mitte ei ole veel tehtud, seal tuleks asuda veel käesoleval kevadel koolimajade ja õpetajate kodude hoonete, ümbruse ja sisustamise korraldamisele ja kaunistamisele, tõmmates selleks kaasa ka õpilasi ja lastevanemaid. Kooli ja õpetaja kodu olgu eeskujuks ümbruskonnale kodukaunistamise töös.“

Hoogtöö juures tuleb erilist rõhku panna kasvavale noorsoole. Kodukaunistamine omab suuri kasvatuslikke väärtusi ja pakub tänuväärt ainet ka otseses koolitöös. Eriti algkoolis, kust läbi käib kogu meie rahvas, tuleb sisendada meie noortesse esimesed kodukaunistamise alged.

Eesti Õpetajate Liit on nõus enda peale võtma vahetalitust õpetajate, koolide, õpet. ühingute ja liitude kontakti viimiseks kodukaunistamise tehniliste komiteede ja jõududega juhiste ja tegelaste saamiseks kohtadele. Samuti informeerib Eesti Õpetajate Liit oma liikmeid järjekindlalt kodukaunistamise hoogtöö peakomitee sammudest ja kavatsusist, kuna EÕL esimees kuulub ka ise peakomitee koosseisu.

Edasi peab EÕLiit tarvilikuks, et kõikide ühingute juhatused peatselt kokku tuleksid, et kindlaks määrata, kuidas kaasa aidata ühingu piirkonnas kodude ja koolide kaunistamiseks vajalikkude istikute hankimiseks, istutamiseks, hoonete ühtlasemaks värvimiseks jne. Ka on soovitatav neid küsimusi kõne alla võtta ühingute peakoosolekuil. Et siduda õpilasi kooliga, on soovitatav, et eriti lõppklassi õpilased istutaksid kevadel kooli ümbrusse igaüks ühe puu. Ümberpöörduvalt, seal kus koolide juures aiad ja puukoolid olemas, tuleks koolist lahkunuile anda kaasa vähemalt ükski puu koduaeda istutamiseks.

„Selle aktsiooniga muudame oma kodu ja maa ilusamaks ja oma inimesed tervemaks“, tähendas riigivanem oma kõnes. Jääb soovida, et õpetajaskond selle ulatusliku algatuse teostamisel sammuks kõigiti esirinnas.“

Lahkunud koolimehi.

Maikuu algul tabas surm mitmeid tuntud koolimehi.

2. mail suri endine Iru koolijuhataja ja Nehatu õpet. Ühingu kauaaegne esimees Jaan K u l d e r k n u p. 5. mail sängitati kadunu endiste õpilaste, ametikaaslaste ja omaste saatel Hageri kalmistule.

3. mail lahkus elavate kirjast Keina algk. juhataja Juhan S a k k e u s, kes 4. juunil oleks saanud 80-aastaseks. Millise töömehega meil S. juures oli tegemist, näitab seegi, et J. S. oli õpetajaks 53 a a s t a t.

5. mail suri Viljandi haiglas Loodi algkooli juhataja M ä r t S a a r ja Tartus Suislepa algk. õpet. K. A. U n t.

7. mail tabas surm Tallinna õp. Seltsi liiget Olga J o h a n s o n'i.

Õppejõudude teenistusseadus muutmisele.

Haridusministeeriumis valminud uus õppejõudude teenistusseaduse eelnõu näeb ette rea muudatusi võrreldes kehtiva seadusega. Nii on uues eelnõus lahendamisele võetud lasteaedniku kutse küsimus. Juurde on võetud vanemaks õpetajaks kinnitamise kord. Õppejõudude valimise kord on muudetud põhjalikult. Valimised kuulutaks välja maa- või linnakoolivalitsus. Koolinõunik esitaks valivale asutisele, millisteks oleksid valla-, alevi- või linnavalitsused, vähemalt 3 kandidaati valimiseks. Koolijuhatajaks võib eelnõu kohaselt valida vaid vanemõpetajaks kinnitatud õppejõu, välja arvatud ühe- või kahekomplektiga algkoolid.

Eelnõu kohta estiasid koolivalitsused ministeeriumile omaltpoolt rea soove.

Ülesandmisi V Soome-Ugri kultuurkongressile

võtavad vastu oma liikmete hulgas õpetajate keskorganisatsioonid. E. Õ. Liidu liikmeid palutakse registreerida liidu bürosse, Pühavaimu 11, Tallinn. Ülesandmisel tuleb tasuda kongressi liikmemaks 3 krooni. Osavõtjatele väljastpoolt Tallinna võimaldatakse 50% hinnaalandust raudteel. Ülesandmisi kongressile võtab vastu ka kongressi sekretariaat, Lai tän. 1, Tallinn, tel. 437-74.

Ühel ajal kongressiga toimub Tallinnas ka üleriigiline pedagoogiline näitus.

Toimetusele saabunud kirjandus

Aleksander Pope: Lokirööv. Poem. Tõlkinud A. Oras. Aubrey Beardsley illustratsioonid. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ 1936. a. Hind kr. 1.—.

Richard Roht: Verioja mõis. Romaan. P. Areni kaas. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“. 1936. Hind kr. 3.50.

Aare Kariste: Kullas ja põrmus. Romaan. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“, 1936. Hind kr. 3.75.

A. Puškin: Valik luulet. Lüürika, eepika, draama. Tõlkinud A. Oras, B. Alver, H. Talvik, P. Viiding. „Maailmakirjandus“ nr. 1. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. 244 lhk. Hind kr. 3.75.

J. Luiga: Poliitilised päevamured I ja II. Kaas J. Vaht-ralt. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“. I köite hind kr. 3.75, II köite hind kr. 3.50.

Taluperenaine nr. 3.

Tänapäev nr. 2.

Eesti Loodus nr. 1

Loodusvaatleja nr. 1.

Aed nr. 2.

Üliõpilasleht nr. 2.

Areng nr. 2.

Eesti Spordileht nr. 2.

Eesti Kirjandus nr. 2.

Eesti Noorte Punane Rist nr. 5/6.

Eesti Kool nr. 2.

Maaomavalitsus nr. 2.

Muusikaleht nr. 2.

Ühisjõud nr. 2.

Eesti Naine nr. 2.

Kooliuuenduslane nr. 2.

Kevadik nr. 2.

TTG õpilaspere ajakiri nr. 2.

Eesti Kala nr. 2.

Eesti Statistika nr. 2.

Kansakoulun Lehti nr. 2.

Opettajain Lehti nr. 1—8.

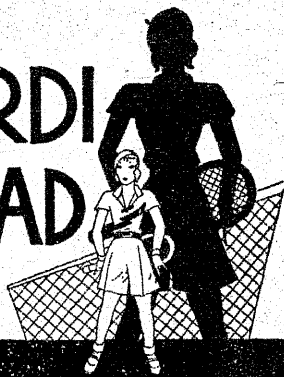
Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Pühavaimu 11, kõnetraat 458-52. Tellimishind 1936. aastaks: 4 krooni aastakäik, 2 krooni poolaastas, üksik-number 50 senti; „Õpetajate Lehe“ ja „Kasvatuse“ koos aastatellijale kr. 3,50 aastas („Õp. Lehega“ kr. 7,50).

Vastutav toimetaja: Enn Murdmaa.

Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit.

SPORDI
KINGAD

SLASTNI

Koolidele piibleid

eduliste tingimustega soovitab

Briti ja Välismaa Piibli Selts

Lal tän. 12, Tallinn

A.-S. „TEKLA“

PEAKONTOR: Tallinn, S. Karja 15. Tel. 448-18
Juhatus 474-31

RIIDEÄRID:

TALLINN, S. KARJA 15; PÄRNU MNT. 6

Müügil kindlate hindadega järgmiste
kodumaa vabrikute kaubad:

BALTI PUUVILLA KETRAMISE JA KUDU-
MISE VABRIK ● KREENHOLMI PUU-
VILLASAADUSTE MANUFAKTUURI O.-Ü.
SINDI TEKSTILVABRIKUTE ÜHISUSE ●
EESTI NIIDIVABRIKU O.-Ü.

3 —

Vigastatud Sõjameeste Ühingu

Tallinna osakonna

kingsepa

ja

rätsepa töökojad

Nunne 7, Tallinn

Tel. 470-59

**Põllu-, aia-, puu- ja rauatööriistu
Ehitustarbeid
Seemneid**

ja kõiki **raud- ja teraskaupu** suurimas valikus
pakub

K/m. ERNST ARING

Tallinn, Estonia pst. 19, tel. 451-03 ja 469-36